

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

असाधारण भाग एक—अ-मध्य उप-विभाग

वर्ष ३, अंक ५७]

सोमवार, नोवेंबर १३, २०१७/कार्तिक २२, शके १९३९

[पृष्ठे ५९, किंमत : रुपये २६.००

असाधारण क्रमांक ७७

प्राधिकृत प्रकाशन

महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या, ग्रामपंचायती, नगरपरिषदा, प्राथमिक शिक्षण आणि स्थानिक निधी लेखापरीक्षा अधिनियम यांखालील (भाग चार-ब मध्ये प्रसिद्ध करण्यात आलेले आदेश व अधिसूचना यांव्यतिरिक्त) आदेश व अधिसूचना.

नगरविकास विभाग

मंत्रालय, ४था मजला, मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई ४०० ०३२
दिनांक १३ नोवेंबर २०१७

अधिसूचना

महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगरपंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५.

क्रमांक एमसीओ-२०१७/प्र.क्र. ३४८/नवि-१४.—महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगरपंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ (१९६५ चा महा.४०) यांच्या कलम ३२१ चे पोट-कलम (२) तसेच कलम १७ च्या पोट-कलम (२) चे खंड (ब), (क), (ड), (ई) (फ), (ग), (ह), (आय), (जे), (के), (ल), (म), (न), (ओ), (प) व (क्यू) आणि ३४१ब-१अ याद्वारे प्रदान केलेल्या अधिकारांचा वापर करून आणि उक्त अधिनियमाच्या कलम ३२१ च्या पोट-कलम (२) अन्वये त्याच्या पुर्वप्रसिद्धीच्या शर्ती माफ करून आणि याबाबतीत त्यास समर्थ करणाऱ्या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्र शासन, याद्वारे, पुढील नियम करीत आहे :—

- संक्षिप्त नाव.**—(१) या नियमांना, महाराष्ट्र नगरपंचायती (अध्यक्षपदासाठी थेट निवडणुका) नियम, २०१७ असे म्हणावे.
(२) ते, तात्काळ अंमलात येतील.
- व्याख्या.**—(१) या नियमांत, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,—
  - “अधिनियम” याचा अर्थ, महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगरपंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ (१९६५ महा. ४०), असा आहे ;
  - “गुप्त मतदान” याचा अर्थ, मतपत्रिकेद्वारे किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे गुप्त मतदान, असा आहे ;
  - “स्थळप्रत” याचा अर्थ, या नियमांच्या तरतुदीन्यान्वये मुद्रित केलेल्या मतपत्रिकेला जोडलेली स्थळप्रत, असा आहे ;

(घ) “थेट निवडलेला अध्यक्ष” याचा अर्थ, कलम ३४१ब-१अ अन्वये जो निवडून आला आहे असा अध्यक्ष, असा आहे ;

(ड) “निवडणूक” याचा अर्थ, कलम ३४१ब-१अ अन्वये अध्यक्षाची निवडणूक, असा आहे ;

(च) “नमुना” याचा अर्थ, या नियमांना जोडलेला नमुना, असा आहे ;

(छ) “अध्यक्ष” याचा अर्थ नगरपंचायतीचा अध्यक्ष ;

(ज) “सार्वजनिक सुट्टी” याचा अर्थ, परक्राम्यलेख अधिनियम, १८८१ (१८८१ चा २६) याच्या कलम २५ च्या स्पष्टीकरणान्वये सार्वजनिक सुट्टी म्हणून जाहीर केलेला कोणताही दिवस किंवा राज्यामध्ये शासकीय कार्यालयांना सुट्टीचा दिवस म्हणून राज्य शासनाने अधिसूचित केलेला इतर कोणताही दिवस, असा आहे ;

(झ) “मतदार यादीची चिन्हांकित प्रत” याचा अर्थ, निवडणूकीच्या वेळी ज्यांना मतपत्रिका देण्यात येतील त्या मतदारांच्या नावावर खुणा करण्याच्या प्रयोजनासाठी वेगळी ठेवलेली मतदार यादीची प्रत, असा आहे ;

(त्र) “कलम” याचा अर्थ, अधिनियमाचे कलम असा आहे.

(२) या नियमांमध्ये वापरण्यात आलेल्या ज्या संज्ञाची व्याख्या करण्यात आलेली नाही. अशा संज्ञाचा अर्थ अधिनियमात अभिप्रेत असणाऱ्या अर्थाप्रमाणे असेल,

३. **विविध नगरपंचायतीच्या अध्यक्ष पदांचे आरक्षण व आरक्षित जागा नेमून देण्यासाठीची कार्यपद्धती,—**

(१) राज्य शासन, राजपत्रात प्रसिद्ध केलेल्या आदेशाद्वारे अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, नागरिकांचा मागास प्रवर्ग यातील उमेदवारांकरिता व महिलांकरिता राज्यातील नगरपंचायतीच्या अध्यक्ष पदे राखून ठेवील. अशारितीने राखून ठेवावयाची पदसंख्या निर्धारीत करताना,—

(एक) राज्याच्या नगरपंचायतीच्या मधील अनुसूचित जाती किंवा, यथास्थिती, अनुसूचित जमाती यांच्या लोकसंख्येचे राज्याच्या नगरपंचायतीच्या क्षेत्रातील एकूण लोकसंख्येशी जे प्रमाण असेल, शक्य असेल तेथवर त्याचप्रमाणे अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांसाठी राखीव ठेवावयाच्या पदांची संख्या ही राज्यातील भरावयाच्या पदांच्या एकूण संख्येच्या प्रमाणात शक्य असेल तेथवर तेवढीच असेल आणि अशी पदे राज्यातील वेगवेगळ्या नगरपंचायतीमध्ये, आळीपाळीने नेमून देण्यात येतील.

स्पष्टीकरण.—पदांची संख्या मोजताना, एक द्वितीयांश किंवा त्यापेक्षा अधिक अपूर्णांक हा पुर्णाकात मोजण्यात येईल आणि एक द्वितीयांशापेक्षा कमी असलेला अपूर्णांक दुर्लक्षित केला जाईल.

(दोन) नागरिकांच्या मागासवर्गातील उमेदवारांकरिता सत्तावीस टक्के पदे राखून ठेवण्यात येतील आणि अशी पदे राज्यातील विविध नगरपंचायतीना आळीपाळीने नेमून देता येतील ;

(तीन) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती किंवा, यथास्थिती, नागरिकांचा मागासवर्ग यांतील महिला उमेदवारांकरिता खंड (एक) व (दोन) अन्वये राखून ठेवलेल्या एकूण पदसंख्येच्या निम्याहून कमी नसेल ; आणि

(चार) राज्यात भरावयाच्या एकूण पदसंख्येच्या (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व नागरिकांचा मागासवर्ग यांतील महिलांसाठी राखून ठेवलेली पदसंख्येसह निम्याहून कमी नसेल इतकी पदसंख्या महिला उमेदवारांकरिता राखून ठेवण्यात येईल ; आणि अशी पदे, राज्यातील निरनिराळ्या नगरपंचायतीना आळीपाळीने नेमून देण्यात येतील. असा आकडा निर्धारीत करताना, वरील प्रवर्गातील राखून ठेवलेल्या अध्यक्ष पदांच्या एकूण संख्येच्या एक-तृतीयांशाहून कमी नसेल इतकी पदसंख्या महिलांसाठी राखून ठेवलेली आहे याची सुनिश्चिती व्हावी म्हणून अपूर्णांक विचारात घेण्यात येईल.

(ख) निरनिराळ्या नगरपंचायतीना राखीव जागा नेमून देण्यासाठीची कार्यपद्धती पुढीलप्रमाणे असेल :—

(एक) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व नागरिकांचा मागासवर्ग यांतील व्यक्तींसाठी (उक्त प्रवर्गातील महिलांसह) अध्यक्षाची पदे नेमून देतेवेळी, लगतपूर्वीच्या मुदतीमध्ये कोणत्याही उक्त प्रवर्गासाठी राखून ठेवलेली अध्यक्षांची पदे वगळण्यात येतील.

(दोन) खंड (एक) च्या तरतुदीना अधीन राहून,—

(क) नगरपंचायतीमधील अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमाती यांतील उमेदवारांकरिता अध्यक्षांच्या पदांचे आरक्षण हे अशा नगरपंचायतीच्या एकूण लोकसंख्येपैकी त्या नगरपंचायतीमधील उक्त प्रवर्गाच्या लोकसंख्येच्या मोठ्या टक्केवारीच्या संदर्भात उतरत्या क्रमाने ठेवण्यात येईल :

परंतु, एखाद्या नगरपंचायतीचे नाव दोन्ही प्रवर्गात म्हणजे अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमातीत येत असल्याचे दिसून आल्यास, अशा नगरपंचायतीच्या अध्यक्ष पदाचे आरक्षण हे एकतर उक्त प्रवर्गातील लोकसंख्येची जास्त टक्केवारी असण्याच्या अधारावर ठरवण्यात येईल आणि अशा प्रकरणात नंतरच्या नगरपंचायतीस, त्या क्रमाने, इतर प्रवर्गाकरीता राखून ठेवण्यात येईल :

परंतु, आणखी असे की, दोन्ही प्रवर्गांची टक्केवारी समान असल्यास, अशा पदाचे आरक्षण हे, सोडतीद्वारे ठरवण्यात येईल.

(ख) नागरिकांचा मागास वर्ग व महिला यांकरीता राखीव पदांचे सोडतीद्वारे नियतवाटप करण्यात येईल आणि राज्यातील वेगवेगळ्या नगरपंचायतीसाठी आळीपाळीने पदे नेमून देण्यात येतील.

(तीन) अशा प्रकारे राखून ठेवण्यात आलेले व नियतवाटप केलेली अध्यक्षाची पदे, राजपत्रात अधिसूचित करण्यात येतील.

४. नगरपंचायतीच्या अध्यक्षाचे पद राखून ठेवण्याचा कालावधी.—

अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती किंवा नागरिकांचा मागास प्रवर्ग किंवा महिला, यथास्थिती, यांच्याकरीता राखीव असलेला नगरपंचायतीच्या अध्यक्षाचा पदावधी हा ज्या प्रवर्गाकरीता ते राखून ठेवण्यात आला आहे, त्याच प्रवर्गाकरीता, पाच वर्षांच्या संपूर्ण कालावधीकरीता राखीव असल्याचे पुढे चालू राहील.

५. मतदारांच्या याद्या तयार करणे.—(१) मुख्य अधिकारी, कलम १ च्या पोट-कलम (६) अन्वये तयार केलेल्या मतदारांच्या प्रत्येक यादीची एक अधिप्रमाणित प्रत, त्यामध्ये कोणताही फेरफार न करता ठेवील.

(२) मतदारांच्या उक्त याद्या, नगरपंचायतीच्या तिजोरीत किंवा सुरक्षित कपाटात कुलूप लावून ठेवण्यात येतील ; आणि सुरक्षित कपाटाची किल्ली जवळ ठेवण्याचे काम जो अधिकारी करीत असेल असा अधिकारी उक्त याद्या सुरक्षित रीतीने ठेवण्यासाठी जबाबदार असेल.

६. राज्य निवडणूक आयुक्तांचा नगरपंचायतीच्या कर्मचाऱ्यांची नेमणूक करण्याचा व त्यांना तैनात करण्याचा अधिकार.—राज्य निवडणूक आयुक्तास, नगरपंचायतीच्या निवडणुका घेण्यासाठी व त्याच्याशी संबंधित इतर बाबीकरीता, नगरपंचायतीच्या कर्मचारीवर्गांची, अधिकारी व कर्मचारी यांची नेमणूक करण्याचा व त्यांना विशेष रितीने नेमण्याचा अधिकार असेल. कर्मचारीवर्गातील असे अधिकारी व कर्मचारी हे, राज्य निवडणूक आयुक्तांच्या देखरेखीखाली, निदेशानुसार व नियंत्रणाखाली काम करतील.

७. निवडणुकीचे निरनिराळे टप्पे ठरविणे.—(१) सार्वत्रिक निवडणूक घेण्याच्या प्रयोजनार्थ राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारी, प्रसंगानुसार आवश्यक असेल त्याप्रमाणे, नमुना-१ मधील आदेशाद्वारे, निवडणुकीच्या सर्व किंवा कोणत्याही टप्प्यांसाठी तारखा, वेळ व जागा पुढीलप्रमाणे नेमून देईल किंवा पुन्हा नेमून देईल :—

(क) नामनिर्देशन करण्याची शेवटची तारीख, ही मतदारांची यादी अंतिमरीत्या प्रसिद्ध केल्याच्या तारखेपासून आठ दिवसांनंतरची तारीख असेल आणि नामनिर्देशन करण्याची वेळ व जागा ;

(ख) नामनिर्देशपत्रांची छाननी करण्याची तारीख, वेळ व ठिकाण, अशी तारीख ही, नामनिर्देशन करण्यासाठी नेमलेल्या शेवटच्या तारखेपासून दुसऱ्या दिवसानंतरची असेल व अशी तारीख ही नंतरच्या आदेशान्वये पुन्हा नेमून देण्यात आली असेल त्या बाबतीत, अशी तारीख ही अशा नंतरच्या आदेशाच्या तारखेनंतर दुसऱ्या दिवसानंतरची असेल ;

(ग) उमेदवारी मागे घेण्याची शेवटची तारीख ही अशी तारीख असेल की, जी नामनिर्देशनपत्रांच्या छाननीच्या तारखेपासून किंवा त्यासाठी पुन्हा नेमून दिलेल्या तारखेपासून पंधरा दिवसानंतरची आणि पाचव्या दिवसापेक्षा अगोदरची नसेल आणि उमेदवारी मागे घेण्याची अशी तारीख व निवडणुकीचे नंतरचे टप्पे हे नंतरच्या आदेशाद्वारे पुन्हा नेमून देण्यात आले असतील त्या बाबतीत, उमेदवारी मागे घेण्याची अशी तारीख ही, अशा नंतरच्या आदेशांच्या तारखेनंतर पंधरा दिवसानंतरची आणि पाच दिवसांपेक्षा अगोदरची नसेल किंवा जर ती तारीख सार्वजनिक सुटीचा दिवस असेल तर, सार्वजनिक सुटी नसेल अशी त्यानंतर येणारी तारीख असेल ;

(घ) आवश्यकता असल्यास, ज्या तारखेस मतदान घेण्यात येईल ती तारीख अशी असेल, की अशी महिली तारीख ही उमेदवारी मागे घेण्याच्या अखेरच्या तारखेपासून किंवा त्यासाठी पुन्हा नेमून दिलेल्या अखेरच्या तारखेपासून आठ दिवसापेक्षा अगोदरची नसेल, आणि निवडणुकीचे आधीचे टप्पे पूर्ण करण्यात आले असतील आणि आवश्यक असल्यास, ज्या तारखेस किंवा तारखांना मतदान घेण्यात येईल ती तारीख, नंतरच्या आदेशान्वये पुन्हा नेमून देण्यात आलेली पहिली तारीख ही, अशा नंतरच्या आदेशाच्या तारखेनंतर आठ दिवसापेक्षा अगोदरची नसेल ; प्रत्येक बाबतीत अशा रीतीने नेमून दिलेल्या तारखेस ज्या वेळेमध्ये मतदान घेण्यात येईल, ती वेळ निर्दिष्ट करण्यात येईल :

परंतु, अशी तारीख ज्या नगरपंचायतीची निवडणूक घ्यावयाची असेल अशा नगरपंचायतीच्या अध्यक्षांचा पदावधी संपण्याच्या तारखेपूर्वी दोन महिन्यांपेक्षा अगोदरच्या तारखेपूर्वी असता कामा नये.

(ङ) मतमोजणीसाठी तारीख किंवा तारखा आणि वेळ व ठिकाण ; आणि

(च) निवडणुकीच्या इतर टप्प्यांसाठी तारखा, वेळ व ठिकाणे.

(२) राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारी, पोट-नियम (१) अन्वये कोणताही आदेश देईल त्याबाबतीत, तो.—

(क) आदेश हा, निवडणुकीच्या सर्व टप्प्यांसाठी नेमून दिलेल्या किंवा पुन्हा नेमून दिलेल्या तारखांबद्दल असेल तर,-उमेदवारांच्या नामनिर्देशनासाठी निश्चित केलेल्या शेवटच्या तारखेपूर्वी, दहा दिवसांपेक्षा कमी नसेल अशा मुदतीत,

(ख) आदेश हा मतदान घेण्यासाठी असलेली तारीख पुन्हा नेमून देण्याबद्दल असेल तर,- मतदान घेण्यासाठी निश्चित केलेल्या सुधारीत तारखेपूर्वी बारा दिवसांपेक्षा कमी नसेल अशा मुदतीत,

(ग) आदेश हा, नामनिर्देशनपत्राच्या छाननीसाठी किंवा (मतदानाच्या तारखेव्यतिरिक्त) नंतरच्या टप्प्यापैकी कोणत्याही टप्प्यासाठी असलेली तारीख पुन्हा नेमून देण्याबद्दल असेल तर,-निवडणुकीच्या पुढील टप्प्यांसाठी निश्चित केलेल्या सुधारित तारखेपूर्वी पाच दिवसांपेक्षा कमी नसेल अशा मुदतीत,

असा आदेश, अधिनियमाच्या कलम ३२६, पोट-कलम (२), खंड (अ) व (क) मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे, सार्वजनिक नोटीस म्हणून प्रसिद्ध करण्याची व जेथे स्थानिक वृत्तपत्रे असतील तेथे, त्याशिवाय, अशा एका किंवा अनेक वृत्तपत्रांत प्रसिद्ध करण्याची व्यवस्था करील. राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारीसुद्धा अशा आदेशाच्या मराठी प्रती नगरपंचायतीच्या कार्यालयामध्ये आणि नगरपंचायतीच्या क्षेत्रातील योग्य वाटेल अशा इतर ठळक ठिकाणी लावून, आणि त्यास योग्य वाटेल अशा इतर रीतीने उक्त आदेश प्रसिद्ध करवून निवडणुकीच्या कार्यक्रमास मोठ्या प्रमाणावर प्रसिद्धी देण्याची व्यवस्था करील.

(३) निवडणुकीच्या संबंधातील निर्वाचन अधिकाऱ्याच्या नामनिर्देशनपत्र स्वीकारणाऱ्या किंवा ते नाकारणाऱ्या निर्णयाविरुद्ध, नियम १९ अन्वये अपील सादर करण्यात आले असेल त्याबाबतीत, अशा निवडणुकीच्या संबंधातील उमेदवारी मागे घेण्यासाठीची सुधारित शेवटची तारीख ही, असे अपील ज्या तारखेस निकालात काढण्यात आले असेल त्या तारखेनंतरचा तिसरा दिवस असेल. मतदान घेणे आवश्यक असेल व त्यासाठी पोट-नियम (१) अन्वये नेमलेली तारीख पूर्वीच निघून गेलेली असेल किंवा उमेदवारी मागे घेण्यासंबंधातील सुधारित शेवटच्या तारखेनंतरच्या आठव्या दिवसाहून अगोदरची असेल तर, राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारी ज्या तारखेस मतदान घेण्यात येईल ती सुधारीत तारीख (ही तारीख उमेदवारी मागे घेण्यासाठीच्या सुधारित शेवटच्या तारखेनंतरच्या आठव्या दिवसाहून अगोदरची नसेल) नेमील तसेच उक्त निवडणुकीच्या संबंधात मतमोजणीसाठी सुधारित तारीख नेमील. पोट-नियम (१) अन्वये मूळ आदेश ज्या रीतीने प्रसिद्ध करण्यात आला असेल त्याच रीतीनुसार असा आदेश प्रसिद्ध करण्यात येईल.

८. **राष्ट्रीय किंवा राज्य दुखवट्याच्या मुदतीत निवडणुका पुढे ढकलणे.**—(१) नेमण्यात आलेली नामनिर्देशनाची शेवटची तारीख ही, शासनाने राष्ट्रीय किंवा राज्य दुखवट्याचा कालावधी म्हणून घोषित केलेल्या मुदतीत येत असेल तर, राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारी निवडणूक कार्यक्रम पुढे ढकलील व अशी मुदत संपल्यानंतर, निवडणुकीच्या निरनिराळ्या टप्प्यांचा प्रारंभ होईल अशा रीतीने, नामनिर्देशनासाठी नियुक्त केलेली शेवटची तारीख सार्वजनिक सुट्री म्हणून घोषित केलेली असो वा नसो तरीही नवीन तारखा नियुक्त करील.

(२) जर असा दुखवट्याचा कालावधी, नामनिर्देशनपत्राच्या छाननीसाठी किंवा उमेदवारी मागे घेण्यासाठी नियुक्त केलेल्या शेवटच्या तारखेस सुरु होत असेल तर, अशी कोणतीही तारीख पुढे ढकलण्यात येणार नाही. परंतु, निवडणुकीच्या नंतरच्या टप्प्यांच्या तारखा राज्य निवडणूक आयुक्ताकडून किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांकडून सुधारण्यात येतील ; हेतु हा की, दुखवट्याचा कालावधी संपल्यानंतर, निवडणुकीच्या उक्त टप्प्यांचा प्रारंभ होईल.

(३) मतदानासाठी किंवा मतमोजणीसाठी नेमण्यात आलेल्या कोणत्याही तारखेस अशा दुखवट्याच्या कालावधीचा प्रारंभ होत असेल आणि मतदानास किंवा मतमोजणीस पूर्वीच सुरुवात झाली असेल तर, मतदान किंवा यथास्थिती मतमोजणी ही पुढे ढकलण्यात येणार नाही ; परंतु इतर बाबतीत राज्य निवडणूक आयुक्ताकडून किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांकडून उक्त तारखा सुधारण्यात येतील. हेतु हा की, दुखवट्याचा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर निवडणुकीचे उक्त टप्पे पूर्ण करण्यात येतील.

९. **निवडणूक निर्णय अधिकारी आणि सहायक निवडणूक निर्णय अधिकारी यांची नेमणूक.**—(१) राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारी यांच्या आदेशाद्वारे, नगरपंचायतीच्या मुख्य अधिकारी किंवा नगरपंचायतीच्या इतर अधिकारी किंवा शासनाचा कोणताही अधिकाऱ्याची या नियमांखालील कोणत्याही निवडणुकीच्या किंवा निवडणुकीच्या भागाच्या संबंधात निवडणूक निर्णय अधिकारी म्हणून नेमणूक करील.

(२) (क) राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारी यांस आवश्यक वाटेल तर, नगरपंचायतीच्या किंवा शासनाच्या कोणत्याही अधिकाऱ्याची, कोणत्याही निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास त्यांची कामे पार पाडण्यामध्ये सहाय्य करण्यासाठी सहायक निवडणूक निर्णय अधिकारी म्हणून नेमणूक करता येईल.

(ख) निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याच्या नियंत्रणास अधीन राहून, सहायक निवडणूक निर्णय अधिकारी निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याच्या कामापैकी सर्व किंवा कोणतीही कामे पार पाडण्यास सक्षम असेल ;

परंतु, नामनिर्देशन पत्रांची छाननी करण्याशी संबंधित असलेल्या आपल्या कामापैकी कोणतेही काम पार पाडण्यास निवडणूक निर्णय अधिकारी अपरिहार्य अशा परिस्थितीमुळे असमर्थ झाला नसेल तर, कोणत्याही सहायक निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने उक्त कामापैकी कोणतेही काम पार पाडता कामा नये.

१०. **निवडणूक निर्णय अधिकारी या संज्ञेत, निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यांची कामे पार पडणाऱ्या सहायक निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यांचा समावेश असणे.**—नियम ९ पोट-नियम (२) च्या तरतूदीच्या अधीन राहून, संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर, या नियमात ज्या ठिकाणी निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यांचा उल्लेख येईल त्या ठिकाणी सहायक निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यांसांबंधीचा उल्लेख समाविष्ट आहे असे समजण्यात येईल.

११. **निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याचे सर्वसाधारण कर्तव्य.**—या नियमान्वये तरतूद करण्यात आलेल्या रीतीने कोणत्याही निवडणूकीच्या वेळी, निवडणुकीचे कामकाज परिणामक्षमरित्या चालविण्यासाठी आवश्यक असतील अशी सर्व कामे व गोष्टी करणे हे निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याचे सर्वसाधारण कर्तव्य असेल.

१२. **मतदान केंद्रे.**—निवडणूक निर्णय अधिकारी ज्या ठिकाणी निवडणूक घ्यावयाची असेल अशा प्रत्येक ठिकाणासाठी पुरेशा मतदान केंद्रांची तरतूद करील आणि असेल अशा मतदानाच्या तारखेपूर्वी सात दिवसानंतरची नसेल अशा तारखेपर्यंत, मतदान केंद्र दर्शविणारी व ज्या क्षेत्रापुरती अशा मतदान केंद्रांची व्यवस्था करण्यात आली असेल ती क्षेत्रे (ज्याचा या यापुढे “मतदान क्षेत्रे” असा उल्लेख करण्यात आला आहे) दर्शविणारी एक यादी प्रसिद्ध करील.

१३. **मतदान केंद्राध्यक्ष व मतदान अधिकारी यांची नेमणूक.**—(१) निवडणूक निर्णय अधिकारी, प्रत्येक मतदान केंद्रासाठी एका मतदान केंद्राध्यक्षाची आणि अशा मतदान केंद्राध्यक्षास सहाय्य करण्यासाठी, त्यास आवश्यक वाटतील अशा एक किंवा अनेक मतदान अधिकाऱ्यांची नेमणूक करील ; परंतु त्याने निवडणुकीत किंवा निवडणुकीच्या संबंधात एखाद्या उमेदवाराने किंवा त्याच्या वर्तीने कामावर लावलेल्या किंवा अन्यथा त्याच्यासाठी काम करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीची नेमणूक करता कामा नये :

परंतु, एखादा मतदान अधिकारी मतदान केंद्रात गैरहजर असेल तर, मतदान केंद्राध्यक्षास अशा मतदान अधिकाऱ्याच्या गैरहजेरीत मतदान अधिकारी म्हणून काम करण्यासाठी, अशा मतदान केंद्रात उपस्थित असलेल्या कोणत्याही व्यक्तीची नेमणूक करता येईल आणि त्याप्रमाणे तो निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास कळवील.

(२) मतदान अधिकारी, त्यास मतदान केंद्राध्यक्षाने तसा निदेश दिला असेल तर, या नियमान्वये मतदान केंद्राध्यक्षाची सर्व किंवा कोणतीही कामे पार पाडील.

(३) आजारपणामुळे किंवा इतर अपरिहार्य कारणामुळे मतदान केंद्राध्यक्षास मतदान केंद्रात गैरहजर राहणे अपरिहार्य झाले असेल तर, त्याच्या अशा गैरहजेरीच्या कोणत्याही प्रसंगी त्याची कामे पार पाडण्यासाठी ज्यास निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने पूर्वीच प्राधिकृत केले असेल असा मतदान अधिकारी अशी कामे पार पाडील.

(४) संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर, या नियमांत मतदान केंद्राध्यक्षासंबंधी केलेल्या उल्लेखात, पोट-नियम (२) किंवा यथास्थिती, पोट-नियम (३) अन्वये कोणतेही काम पार पाडण्यास जिला प्राधिकृत करण्यात आले आहे अशा, उक्त काम पार पाडणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीचा समावेश होतो असे समजण्यात येईल.

१४. **मतदान केंद्राध्यक्षाचे सर्वसाधारण कर्तव्य.**—मतदान केंद्रात सुव्यवस्था राखणे आणि मतदानाचे काम गस्तरीत्या चालू ठेवणे हे मतदान केंद्राध्यक्षाचे सर्वसाधारण कर्तव्य असेल.

१५. **नियंत्रण.**—निवडणूक निर्णय अधिकारी, सहायक निवडणूक निर्णय अधिकारी, मतदान केंद्राध्यक्ष, मतदान अधिकारी आणि या नियमाशी संबंधित असलेल्या कोणत्याही बाबीसाठी नेमलेल्या इतर सर्व व्यक्ती, राज्य निवडणूक आयुक्तांच्या किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्याच्या निदेशाखाली व देखरेखीखाली काम करतील.

१६. उमेदवारांचे नामनिर्देशन.—(१) जर एखादी व्यक्ती अधिनियमाच्या तरतूदीन्वये अध्यक्षपदासाठी निवडली जाण्यास पात्र असेल तर, अशा कोणत्याही व्यक्तीस अध्यक्षाच्या निवडणूकीचा उमेदवार म्हणून नामनिर्दिष्ट करता येईल.

(२) प्रत्येक नामनिर्देशनपत्र हे, राज्य निवडणूक आयोगाने विनिर्दिष्ट केलेल्या नमुन्यात असेल, ते कोणत्याही मतदाराने मागणी केली असता, निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडून त्यास पुरविण्यात येईल. नामनिर्देशनपत्र उमेदवाराने योग्यरित्या भरलेले आणि मान्यताप्राप्त राजकीय पक्षाने पुरस्कृत केलेला उमेदवार असल्यास, सूचक म्हणून संबंधित नगरपंचायत क्षेत्राच्या मतदाराने किंवा इतर कोणताही उमेदवार असल्यास, सूचक म्हणून संबंधित नगरपंचायत क्षेत्राच्या पाच मतदारांनी स्वाक्षरी केलेली असेल. नामनिर्देशनपत्र अशा उमेदवाराने नियम ७ च्या पोट-नियम (१) अन्वये नेमलेल्या तारखेस किंवा त्या तारखेपूर्वी तदन्वये निर्दिष्ट केलेल्या वेळी व ठिकाणी एकतर स्वतःहून किंवा आपल्या सूचकातर्फे निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास देईल.

(३) कलम १२ च्या पोट-कलम (१) अन्वये मत देण्यास पात्र असलेल्या आणि उमेदवारास ज्या नगरपंचायत क्षेत्राकरिता नामनिर्दिष्ट करण्यात आले असेल अशा संबंधित नगरपंचायत क्षेत्रातील मतदारांच्या यादीत जिचे नाव नमूद करण्यात आले असेल अशा कोणत्याही व्यक्तीस, सूचक म्हणून सही करता येईल. सूचक म्हणून तिला अशा एकापेक्षा अधिक नामनिर्देशनपत्रांवर सह्या करता येणार नाहीत. तिने तसे केल्यास, प्रथम मिळालेल्या नामनिर्देशनपत्राखेरीज अशा रीतीने सह्या केलेली इतर सर्व नामनिर्देशनपत्रे, नियम १७, पोट-नियम (२) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, विधिअग्राह्य ठरतील. तथापि, नामनिर्देशनपत्रे निरनिराळ्या सूचकांकडून प्रस्तावित करण्यात आली असतील तर, त्याच उमेदवारास अध्यक्ष पदाच्या निवडणूकीसाठी एकापेक्षा अधिक नामनिर्देशनपत्रांद्वारे नामनिर्दिष्ट करता येईल:

परंतु, अशा कोणत्याही निवडणूकीसाठी, कोणत्याही उमेदवाराने किंवा त्याच्या वतीने, अशी चारपेक्षा अधिक नामनिर्देशनपत्रे सादर करता कामा नये किंवा निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने ती स्वीकारता कामा नये.

(४) अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती किंवा यथास्थिती नागरिकांचा मागास वर्ग यांकरीता राखून ठेवलेल्या जागेवर निवडणूक लढविण्यास इच्छुक असणाऱ्या प्रत्येक व्यक्तीने नामनिर्देशनपत्रासोबत सक्षम प्राधिकाऱ्याने दिलेले जाती प्रमाणपत्र आणि महाराष्ट्र अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्ग (जातीचे प्रमाणपत्र देण्याचे व त्याच्या पडताळणीचे विनियमन) अधिनियम, २००१ (२००१ चा महाराष्ट्र २३) याच्या तरतुदीनुसार जात पडताळणी समितीने दिलेले वैधता प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक असेल,

किंवा जर अधिनियमातील तरातुदीनुसार अनुमती असेल तर,—

(एक) वैधता प्रमाणपत्र देण्यासाठी जात पडताळणी समितीकडे त्याने सादर केलेल्या अर्जाची सत्यप्रत किंवा जात पडताळणी समितीकडे असा अर्ज केल्याबद्दलचा कोणताही इतर पुरावा ; आणि

(दोन) तो त्याच्या निवडणूकीच्या दिनांकापासून सहा महिन्याच्या आत जात पडताळणी समितीने दिलेले वैधता प्रमाणपत्र सादर करील, असे हमीपत्र सादर करील.

(५) पोट-नियम (२) अन्वये नामनिर्देशनपत्र मिळाल्यावर, निवडणूक निर्णय अधिकारी, ते नामनिर्देशनपत्र स्वाधीन करणाऱ्या व्यक्तीस, अशा नामनिर्देशनपत्राची छाननी करण्यासाठी निश्चित केलेला दिवस, वेळ व ठिकाण कळवील आणि तो अशा नामनिर्देशनपत्रावर त्याच्या अनुक्रमांकाची नोंद करून त्यावर, त्याने ज्या तारखेस व ज्या वेळी ते त्याच्या स्वाधीन केले असेल, ती तारीख व वेळ नमूद करणारे एक प्रमाणपत्र नमूद करील व त्यावर आपली सही करील. त्यानंतर निवडणूक निर्णय अधिकारी नामनिर्देशनपत्राच्या पावतीवर आणि निवडणूक निर्णय आयोगाने विहित केलेल्या नामनिर्देशनपत्राच्या छाननीच्या नोटिशीवर सही करील व ती, नामनिर्देशनपत्र सादर करणाऱ्या व्यक्तीस देईल. निवडणूक निर्णय अधिकारी, नामनिर्देशनपत्र मिळाल्यावर शक्यतो लवकर, नामनिर्देशनपत्राच्या भाग-अ च्या सत्य प्रतीसह नामनिर्देशनपत्राची एक नोटीस, आपल्या कार्यालयातील एखाद्या ठळक जागी लावण्याची व्यवस्था करील.

१७. नामनिर्देशन पत्राची छाननी करणे.—(१) उमेदवारांना, प्रत्येक उमेदवारांच्या एका सुचकाला व प्रत्येक उमेदवाराने योग्यरित्या लेखी प्राधिकृत केलेल्या प्रत्येकी एका अन्य व्यक्तीला नियम ४ अन्वये, नामनिर्देशन पत्राची छाननी करण्यासाठी निश्चित केलेल्या वेळी व ठिकाणी उपस्थित राहता येईल. परंतु त्या व्यक्तीखेरीज अन्य कोणत्याही व्यक्तीला उपस्थित राहता येणार नाही आणि निवडणूक निर्णय अधिकारी, नियम १६ पोट-नियम (२) अन्वये आवश्यक असल्याप्रमाणे स्वाधीन करण्यात आलेल्या सर्व उमेदवारांच्या नामनिर्देशन पत्राची तपासणी करण्यास, त्यांना, सर्व वाजवी सोयी उपलब्ध करून देईल.

(२) निवडणूक निर्णय अधिकारी, अशा नामनिर्देशन पत्रांची तपासणी करील आणि कोणत्याही नामनिर्देशन पत्रासंबंधी जे कोणतेही आक्षेप घेण्यात येतील त्या सर्व आक्षेपांसंबंधी निर्णय देईल आणि त्यास, एकतर अशा आक्षेपांवरून किंवा स्वतः होऊन आणि त्यास जी कोणतीही संक्षिप्त चौकशी करणे आवश्यक वाटेल ती संक्षिप्त चौकशी केल्यानंतर, पुढीलपैकी कोणत्याही कारणावरून कोणतेही नामनिर्देशन पत्र नामंजूर करता येईल ; ती कारणे अशी:-

- (क) उमेदवार या अधिनियमाखालील निवडणूकीसाठी अर्हताप्राप्त नाही किंवा अनर्ह आहे ;
- (ख) उमेदवारास नामनिर्दिष्ट करण्यासाठी सूचक अर्हताप्राप्त नाही ;
- (ग) अधिनियमाच्या उपबंधांपैकी कोणत्याही उपबंधाचे किंवा या नियमांन्वये विहित केलेल्या उपबंधाचे अनुपालन करण्यात कसूर केली आहे ;
- (घ) उमेदवार किंवा सूचक हा यथास्थिती, अशा उमेदवाराचा किंवा सूचकाचा मतदान क्रमांक म्हणून नामनिर्देशन पत्रात ज्या व्यक्तीचा मतदान क्रमांक निर्दिष्ट करण्यात आला आहे ती व्यक्ती नाही ;
- (ङ) उमेदवार किंवा सूचक यांची नामनिर्देशनपत्रावरील सही ही खरीखुरी सही नाही किंवा ती फसवणूकीने मिळवण्यात आलेली आहे ;

(३) ज्यामध्ये कोणतीही नियमबाबू गोष्ट घडली नाही अशा एखाद्या नामनिर्देशनपत्राद्वारे, कोणत्याही उमेदवाराचे यथोचितरित्या नामनिर्देशन झालेले असेल तर पोट-नियम (२) च्या खंड (क), (ड) किंवा (इ) मधील कोणत्याही मजकुरामुळे दुसऱ्या एखाद्या नामनिर्देशनपत्राच्या संबंधित कोणतीही नियमबाबू गोष्ट घडली या कारणास्तव, त्यांचे नामनिर्देशन नामंजूर करण्याचा प्राधिकार मिळतो असे समजता कामा नये.

(४) निवडणूक निर्णय अधिकारी भरीव स्वरूपाचा नसेल अशा कोणत्याही दोषावरून कोणतेही नामनिर्देशनपत्र नामंजूर करणार नाही.

(५) निवडणूक निर्णय अधिकारी, नियम ७, पोट-नियम (१), खंड (ड) अन्वये छाननी करण्यासाठी नेमलेल्या तारखेस छाननी करण्याचे काम चातू करील आणि छाननी करण्याच्या कामास, दंग्यामुळे किंवा उघड अशा हिंसात्मक कृत्यामुळे किंवा निर्वाचन अधिकाऱ्याच्या आवाक्याबाहेरील कारणामुळे व्यत्यय आला नसेल तर, निर्वाचन अधिकाऱ्याने असे छाननीचे काम पुढे ढकलण्यास परवानगी देता कामा नये:

परंतु, निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने कोणताही आक्षेप घेतला असेल किंवा इतर कोणत्याही व्यक्तीने असा आक्षेप उपस्थित केला तर, त्याबाबतीत संबंधित उमेदवारास दुसऱ्या दिवसापेक्षा उशिरा नसेल अशा मुदतीत आक्षेपाचे खंडन करण्यासाठी वेळ देण्यात येईल, आणि ज्या तारखेपर्यंत असे कामकाज पुढे ढकलण्यात आले असेल त्या तारखेस निवडणूक निर्णय अधिकारी आपल्या निर्णयाची नोंद करील.

(६) निवडणूक निर्णय अधिकारी, प्रत्येक नामनिर्देशनपत्रावर, ते स्विकारण्यात आले आहे किंवा नामंजूर करण्यात आले आहे यासंबंधीचा आपला निर्णय पृष्ठांकित करील आणि नामनिर्देशन नामंजूर करण्यात आले असेल, तर अशा रितीने नामनिर्देशन नामंजूर केल्याबद्दल तो आपल्या कारणाचे संक्षिप्त निवेदन लेखी नमूद करील.

(७) उमेदवार किंवा सूचक अनर्ह असे सिद्ध झाले नसेल तर, या नियमांच्या प्रयोजनार्थ, मतदार यादीत केलेल्या नोंदीची प्रमाणित प्रत सादर केल्यास अशी प्रत त्या नोंदीत नाव दाखल केलेल्या कोणत्याही मतदारास निवडणूकीस उभे राहण्याचे किंवा नामनिर्देशनपत्रावर सही करण्याच्या हक्काबाबतचा निर्णयक पुरावा आहे असे समजण्यात येईल.

सर्व नामनिर्देशनपत्रांची छाननी करण्यात आल्यावर आणि त्यांचा स्वीकार करण्यात आला आहे किंवा ती नामंजूर करण्यात आली आहेत याविषयीचा निर्णय नमूद केल्यानंतर निवडणूक निर्णय अधिकारी, ताबडतोब “नमुना २” मध्ये विधिग्राह्यरित्या नामनिर्दिष्ट केलेल्या उमेदवारांची यादी तयार करील. निवडणूक निर्णय अधिकारी, त्यानंतर अशी यादी आपल्या सूचनाफलकावर लावील आणि अशा रीतीने ज्या तारखेस आणि अधिकारी ज्या वेळी अशी यादी लावण्यात आली असेल ती तारीख व वेळ नमूद करील.

१८. अनामत रकमा.—(१) नामनिर्देशनपत्र स्वाधीन करण्यासाठी नेमलेल्या तारखेस किंवा त्यापूर्वी, प्रत्येक उमेदवार निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडे निर्णय अधिकाऱ्याकडे नगरपंचायतीच्या बाबतीत रुपये १,००० अनामत रोख रक्कम ठेवील आणि अशा प्रकारे रक्कम अनामत ठेवल्याशिवाय कोणताही उमेदवार योग्यरित्या नामनिर्दिष्ट करण्यात आल्याचे समजले जाणार नाही:

परंतु महिलांकरिता किंवा अनुसूचित जाती किंवा जमातीकरिता जागा, राखून ठेवण्यात आली असेल अशा बाबतीत, असा उमेदवार यथास्थिती, महिला उमेदवार किंवा अनुसूचित जातीचा किंवा अनुसूचित जमातीचा उमेदवार असेल तर, त्याने किंवा त्याच्या वतीने अशा रितीने अनामत ठेवायची रक्कम या नियमांन्वये देय असलेल्या रकमेच्या ५०% इतकी असेल.

(२) ज्या उमेदवाराने किंवा ज्याच्यावतीने पोट-नियम (१) मध्ये उल्लेखिलेली अनामत रक्कम ठेवण्यात आली असेल त्या उमेदवाराने या नियमांमध्ये निर्दिष्ट केलेल्या रितीने व मुदतीत आपली उमेदवारी मागे घेतल्यास किंवा अशा कोणत्याही उमेदवाराचे नामनिर्देशन नामंजूर करण्यात आले असल्यास, ज्या व्यक्तीने रक्कम, अनामत ठेवली असेल त्या व्यक्तीस ती परत करण्यात येईल ; आणि कोणताही उमेदवार मतदानास प्रारंभ होण्यापूर्वी मृत्यू पावल्यास त्याने तशी कोणतीही अनामत रक्कम ठेवली असेल तर ती त्याच्या वैध प्रतिनिधीस किंवा उमेदवाराने अशी अनामत रक्कम ठेवली नसल्यास ती ज्या व्यक्तीने ठेवली असेल त्या व्यक्तीस परत करण्यात येईल.

(३) उमेदवार निवडून आल्यानंतर, निकाल जाहीर झाल्यावर शक्यतो लवकर, अशी अनामत रक्कम यथास्थिती, त्यास किंवा जिने ती दिली असेल त्या व्यक्तीस परत करण्यात येईल.

(४) उमेदवार निवडून न आल्यास त्यास मिळालेल्या विधिग्राह्य मतांची संख्या सर्व उमेदवारांना मिळालेल्या मतांच्या एकूण संख्येच्या एक अष्टमांश पेक्षा अधिक होत नसेल तर, अनामत रक्कम नगरपंचायतेकडे जमा होईल.

(५) अयशस्वी उमेदवारांच्या संबंधात देण्यात आलेली अनामत रक्कम पोट-नियम (४) अन्वये जप्त करण्यात आली नसेल तर शासकीय राजपत्रात निवडणूकीचा निकाल प्रसिद्ध करण्यात आल्यानंतर, शक्यतो लवकर उक्त रक्कम ती देणाऱ्या व्यक्तीस परत करण्यात येईल.

१९. अपील.—(१) नामनिर्देशनपत्र स्विकारण्यास किंवा नाकारण्यात आल्याबदलच्या निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यांच्या कोणत्याही निर्णयाविरुद्धचे अपील, यात तरतुद केल्याप्रमाणे, नगरपालिका क्षेत्र ज्या जिल्ह्यात येत असेल त्या जिल्ह्याच्या जिल्हा न्यायाधिशाकडे सादर करता येईल.

(२) नामनिर्देशनपत्राचा स्विकार करण्याबाबत किंवा ते नामंजूर करण्याबाबत निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने दिलेल्या निर्णयामुळे व्यक्तिझालेल्या कोणत्याही उमेदवारास विधिग्राह्यरित्या नामनिर्दिष्ट केलेल्या उमेदवाराची यादी प्रसिद्ध झाल्याच्या तारखेपासून तीन दिवसांच्या आत, त्याविरुद्ध जिल्हा न्यायाधिशाकडे अपील करता येईल :

परंतु, अपील दाखल करण्यात आले असेल त्याबाबतीत, असा उमेदवार, जिल्हा न्यायाधिशाकडे अपील दाखल केल्याच्या तारखेच्या लगतच्या दिवशी दुपारी ३ नंतरची नसेल अशा वेळी निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास अपीलाची नोटीस येईल.

(३) पोट-नियम (२) च्या परंतुकानुसार एक किंवा अधिक नोटीसा मिळाल्या असतील तर निवडणूक निर्णय अधिकारी, विधिग्राह्य रितीने नामनिर्देशित झालेल्या उमेदवारांची यादी प्रसिद्ध करण्यात आल्याच्या तारखेपासून ४ दिवस संपल्यानंतर त्वरीत,—

(क) प्रत्येक नोटीशीची एक प्रत, ज्यांच्यासंबंधात नोटीसा मिळालेल्या आहेत अशा अपीलांची सुनावणी, नोटीस प्रसिद्ध झाल्याच्या तारखेपासून तिसऱ्या दिवशी किंवा तो सार्वजनिक सुट्टीचा दिवस असेल तर सार्वजनिक सुट्टीचा नसेल अशा नंतरच्या दिवशी, जिल्हा न्यायाधिशासमोर करण्यात येईल आणि अपील अर्जाची प्रत निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडे उपलब्ध आहे अशा अर्थाच्या निवेदनासह, आपल्या सुचना फलकांवर चिकटवून नमूना ३ मध्यील नोटीस प्रसिद्ध करील ; आणि

(४) नोटीशीच्या प्रती व लगत पूर्ववर्ती पोट-नियमात उल्लेख करण्यात आलेली इतर कागदपत्रे मिळाल्यानंतर, जिल्हा न्यायाधीश त्यान अपीलांच्या किंवा अपीलांच्या सुनावणीसाठी नियुक्त केलेला दिवस किंवा केलेले दिवस निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास कळवील आणि तसेच असा दिवस किंवा असे दिवस त्याच्या सूचना फलकावर अधिसूचित करील. निवडणूक निर्णय अधिकारी जिल्हा न्यायाधीशाकडून त्यास अशी सूचना मिळाल्याबरोबर, अशा सूचनेची प्रत एक संबंधित पक्षांना अपीलाच्या किंवा यथास्थिती अपीलांच्या सुनावणीसाठी नियुक्त केलेली तारीख किंवा तारखा यासंबंधी माहिती देण्यासाठी त्याच्या सूचना फलकावर लावील.

(५) निवडणूक निर्णय अधिकारी उमेदवाराने किंवा त्याच्या वतीने अर्ज करण्यात आल्यावर नामनिर्देशनपत्र स्विकारण्यात किंवा नाकारण्यात आल्याबाबतच्या निर्णयाची एक प्रत त्याबाबतीत त्याने नमूद केलेल्या कारणांच्या विवरणासह ताबडतोब अर्जदारास देईल.

(६) या नियमांन्ये करावयाच्या प्रत्येक अपीलात, अपील करणारी व्यक्ती निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडून ज्यांची नामनिर्देशने स्विकारण्यात आली असतील अशा (स्वतःव्यतिरिक्त इतर) सर्व उमेदवारांना प्रतिवादी म्हणून सामील करून घेईल.

(७) पोट-कलम ३ (४) अन्वये निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने सूचना फलकावर लावलेल्या सूचना ह्या या नियमांन्ये अपील सादर केल्याचे बाबतीत आणि ज्या तारखेस त्याची जिल्हा न्यायाधीशापुढे सुनावणी करण्यात येईल त्या तारखेच्या बाबतीत पुरेशी आहे असे समजण्यात येईल आणि अपील करणारी व्यक्ती किंवा प्रतिवादी यांना इतर कोणत्याही प्रकारची नोटीस देण्याची आवश्यकता असणार नाही. तसेच अपीलाची किंवा अपीलांची अनिवार्य सुनावणी करण्यास उक्त तारीख ठरविण्यात आली आहे असे समजण्यात येईल. या नियमात तरतुद करण्यात आली असेल त्याशिवाय अपीलांच्या प्रयोजनासाठी, जिल्हा न्यायाधीशाला दिवाणी न्यायालयाच्या कोणत्याही अधिकाराचा वापर करता येईल.

(८) ह्या नियमान्वये आलेल्या प्रत्येक अपीलाची सुनावणी प्रत्येक दिवशी करण्यात येईल आणि जिल्हा न्यायाधीश असे अपील शक्य होईल तितक्या लवकर निकालात काढील आणि त्याचा निर्णय ताबडतोब निवडणूक निर्णय अधिकान्यास कळविण्यात येईल.

(९) कोणत्याही अपीलाची नोटीस निवडणूक निर्णय अधिकान्यास देण्यात आली असेल अशा प्रत्येक बाबतीत तो जिल्हा न्यायाधीशाकडून पोट नियम ८ मध्ये निर्दिष्ट करण्यात आलेली माहिती मिळाल्यावर, आवश्यक असेल तर, जिल्हा न्यायाधीशाच्या निर्णयास अनुसरून, विधिग्राह्यरित्या नामनिर्देशित केलेल्या उमेदवारांच्या यादीची फेरतपासणी करून ती आपल्या सूचनाफलकावर पुन्हा प्रसिद्ध करील.

(१०) या नियमान्वये जिल्हा न्यायाधीशाने अपीलावर दिलेला निर्णय आणि केवळ अशा निर्णयास अधीन राहून निवडणूक निर्णय अधिकान्याने एखाद्या उमेदवाराचे नामनिर्देशन स्विकारण्यासंबंधी किंवा नामंजूर करण्यासंबंधी दिलेला निर्णय, अखेरचा व निर्णायक असेल आणि त्यावर कोणत्याही न्यायालयात आक्षेप घेता येणार नाही.

(११) या नियमान्वये जिल्हा न्यायाधीशाकडे सादर करण्यात आलेल्या कोणत्याही अपीलाची जिल्हा न्यायाधीशाकडून उक्त प्रकरण किंवा अशी प्रकरणे सामान्यतः ज्यांच्याकडे पाठविण्यात येत असतील अशा सहाय्यक न्यायाधीशापेक्षा कमी दर्जाच्या नसलेल्या कोणत्याही न्यायाधीशाकडून चौकशी करता येईल व ते निकालात काढता येईल आणि या नियमामधील जिल्हा न्यायाधीशासंबंधीचा कोणताही निर्देश हा त्यावेळी अशा न्यायाधीशासंबंधीचा निर्देश आहे असा त्याचा अर्थ लावण्यात येईल.

२०. **निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांना निशाण्या देणे व त्यांची यादी प्रसिद्ध करणे**.—राज्य निवडणूक आयोगाकडून विहित करण्यात येणाऱ्या प्रक्रियेनुसार ही प्रक्रिया पार पाडली जाईल.

२१. **उमेदवारी मागे घेणे**.—(१) कोणत्याही उमेदवारास,—

(क) नियम १९ अन्वये कोणतेही अपील सादर करण्यात आले नसेल, त्याबाबतीत नियम ७ पोट-नियम (१) चा खंड (क) अन्वये नियुक्त केलेल्या दिवशी किंवा त्यापूर्वी आणि

(ख) अपील करण्यात आले असेल त्याबाबतीत अशा अपीलाचा निर्णय ज्या तारखेस करण्यात येईल त्या तारखेनंतर तिसऱ्या दिवशी किंवा त्यापूर्वी, त्याने स्वाक्षरी केलेली नोटीस निवडणूक निर्णय अधिकान्याच्या स्वाधीन करून आपली उमेदवारी मागे घेता येईल.

(२) अशी नोटीस, उमेदवारी मागे घेण्यासाठी पोट-नियम (१) अन्वये निश्चित केलेल्या शेवटच्या दिवशी दुपारी ३ वाजण्यापूर्वी निवडणूक निर्णय अधिकान्याच्या स्वाधीन करण्यात येईल.

(३) अशी नोटीस उमेदवारास एकतर जातीने किंवा उमेदवाराने याबाबतीत लेखी प्राधिकृत केलेल्या त्याच्या सूचकांमार्फत किंवा निवडणूक प्रतिनिधीमार्फत देता येईल.

(४) जिने पोट-नियम (१) अन्वये आपली उमेदवारी मागे घेण्याबदलची नोटीस दिली असेल अशा कोणत्याही व्यक्तीस, नोटीस रद्द करण्यास परवानगी देता कामा नये.

(५) निवडणूक निर्णय अधिकारी उमेदवारी मागे घेतल्याबदलच्या नोटीशीची सत्यता व पोट-नियम (१) अन्वये ती स्वाधीन करणाऱ्या व्यक्तीची ओळख या विषयी खात्री पटल्यानंतर, आपल्या कार्यालयातील सूचना फलकावर नोटीस चिकटविण्याची व्यवस्था करील.

२२. **निवडणूक प्रतिनिधीची नियुक्ती व अशी नियुक्ती रद्द करणे**.—(१) निवडणूक प्रतिनिधी नेमण्याची उमेदवाराची इच्छा असेल तर अशी नियुक्ती पोट-नियम (३) च्या उपबंधास अधीन राहून “नमुना-४” मध्ये करण्यात येईल व ती नामनिर्देशनपत्र देण्याच्या वेळी किंवा निवडणूकीपूर्वी किंवा कोणत्याही वेळी निवडणूक निर्णय अधिकान्याच्या स्वाधीन करता येईल.

(२) उमेदवाराने स्वाक्षरी केलेले लेखी निवेदन निवडणूक निर्णय अधिकान्याच्या स्वाधीन करून अशा उमेदवारास निवडणूक प्रतिनिधीची नियुक्ती, कोणत्याही वेळी रद्द करता येईल. अशा रितीने रद्द केलेली नियुक्ती ही ज्या तारखेस अशी नियुक्ती रद्द करण्यासंबंधीचे निवेदन निवडणूक निर्णय अधिकान्याच्या स्वाधीन करण्यात आले असेल त्या तारखेपासून अंमलात येईल. निवडणूक प्रतिनिधीची नियुक्ती अशा रितीने रद्द करण्यात आली असेल किंवा निवडणूकीच्या मुदतीपूर्वी किंवा अशा मुदतीत निवडणूक प्रतिनिधी मरण पावला असेल त्या प्रसंगी पोट-नियम (१) च्या तरतुदीनुसार उमेदवारास नवीन प्रतिनिधीची नियुक्ती करता येईल.

(३) नगरपंचायतीच्या कोणत्याही निवडणूकीत निवडून येण्यासाठी जिला कलम २१, पोट-कलम (११) अन्वये त्यावेळी अपात्र ठरविण्यात आले असेल अशा कोणत्याही व्यक्तीस जोपर्यंत ती अपात्र राहील तोपर्यंत निवडणूक प्रतिनिधी म्हणून नियुक्त करता कामा नये.

२३. **मतदान प्रतिनिधीची नियुक्ती**.—(१) ज्या निवडणूकीत मतदान घ्यावयाचे असेल अशा निवडणूकीसाठी, निवडणूक लढविणाऱ्या कोणत्याही उमेदवारास किंवा त्याच्या निवडणूक प्रतिनिधीस प्रत्येक मतदान केंद्रासाठी, अशा उमेदवाराचे मतदान प्रतिनिधी म्हणून एका प्रतिनिधीची भाग एक-अ (म.उ.वि.)—७७-२

व दोन सहाय्यकारी प्रतिनिधींची नियुक्ती करता येईल. अशी नियुक्ती लेखी पत्राद्वारे करता येईल. अशा पत्राच्या दोन प्रती असतील व त्यावर उमेदवाराची किंवा त्याच्या निवडणूक प्रतिनिधींची सही असेल.

(२) उमेदवार किंवा त्याचा निवडणूक प्रतिनिधी अशा नियुक्तीपत्राची दुसरी प्रत मतदान प्रतिनिधीच्या स्वाधीन करील व मतदान प्रतिनिधी मतदान घेण्यासाठी निश्चित केलेल्या तारखेस अशी दुसरी प्रत मतदान केंद्राध्यक्षास सादर करील आणि त्यांच्यासमक्ष अशा पत्रात समाविष्ट असलेल्या प्रतिज्ञापत्रकावर सही करील. मतदान केंद्राध्यक्ष त्यास सादर करण्यात आलेली दुसरी प्रत आपल्या अभिरक्षेत ठेवून घेईल. कोणत्याही मतदान प्रतिनिधींने या पोट-नियमांच्या तरतुदींचे पालन केले नसेल तर, त्यास मतदान केंद्रात कोणतेही काम करण्यास परवानगी देता कामा नये.

२४. मतमोजणी प्रतिनिधींची नियुक्ती.—(१) निवडणूक लढविणाऱ्या प्रत्येक उमेदवारास किंवा त्याच्या प्रतिनिधीस निवडणूक निर्णय अधिकारी अनुज्ञेय करील एवढे मतदान प्रतिनिधी पत्राद्वारे नियुक्त करता येतील. पत्राच्या दोन प्रती असतील व त्यावर उमेदवाराने किंवा त्यांच्या निवडणूक प्रतिनिधींने सही केलेली असेल. प्रत्येक टेबलकरिता किमान एका निवडणूक मतमोजणी प्रतिनिधींची नियुक्ती करता येईल.

(२) मतमोजणीस सुरुवात होण्यापूर्वी उमेदवार किंवा त्याचा निवडणूक प्रतिनिधी, पोट-नियम (१) यात उल्लेखिलेले नेमणुकीसंबंधीचे पत्र, निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडे पाठवून अशा मतमोजणी प्रतिनिधींच्या नियुक्तीबाबत त्या निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास सूचना देईल.

(३) तसेच उमेदवार किंवा त्याचा निवडणूक प्रतिनिधी अशा नियुक्तीच्या पत्राची दुसरी प्रत मतमोजणी प्रतिनिधीच्या स्वाधीन करील आणि मतमोजणी प्रतिनिधी, मतमोजणीसाठी निश्चित केलेल्या तारखेस, अशी दुसरी प्रत निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडे सादर करील व त्याच्या समक्ष अशा पत्रात समाविष्ट असलेल्या प्रतिज्ञापत्रकावर सही करील. निवडणूक निर्णय अधिकारी त्यास अशा रीतीने सादर करण्यात आलेली दुसरी प्रत आपल्या अभिरक्षेत ठेवील. कोणत्याही मतमोजणी प्रतिनिधींने या पोट नियमाच्या उपबंधाचे पालन केले नसेल तर, त्यास मतमोजणी करण्यासाठी निश्चित केलेल्या ठिकाणी कोणतेही काम पार पाडण्याची परवानगी देता कामा नये.

२५. मतदान प्रतिनिधींची नियुक्ती रद्द करणे किंवा तो मरण पावणे.—(१) उमेदवारास, त्याने सही करून सादर केलेल्या लेखी प्रतिज्ञापत्राद्वारे, मतदानास सुरुवात होण्यापूर्वी, कोणत्याही वेळी मतदान प्रतिनिधींची नियुक्ती रद्द करता येईल.

(२) (क) मतदानास प्रारंभ होण्यापूर्वी, सात दिवसांहून कमी नाही इतक्या अगोदर नियुक्ती रद्द करण्यात आली असेल त्याबाबतीत, असे प्रतिज्ञापत्र निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास सादर करण्यात येईल.

(ख) इतर कोणत्याही बाबतीत, असे प्रतिज्ञापत्र, निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडे किंवा ज्या मतदान केंद्राच्या केंद्राध्यक्षाकडे सादर करण्यात येईल.

(३) मतदान समाप्त होण्यापूर्वी एखाद्या उमेदवाराचा मतदान प्रतिनिधी मरण पावेल तर,—

(क) मतदानास प्रारंभ होण्यापूर्वी सात दिवसांहून कमी नसेल इतक्या अगोदर असा मृत्यू घडून आला असेल त्याबाबतीत, उमेदवार किंवा त्याचा मतदान प्रतिनिधी त्याबाबत निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास ताबडतोब लेखी कळवील, आणि

(ख) इतर कोणत्याही बाबतीत, उमेदवार किंवा त्याचा मतदान प्रतिनिधी अशा मृत्यूबाबत निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास किंवा ज्या मतदान केंद्राच्या ठिकाणी काम करण्यासाठी त्या मतदान प्रतिनिधींची नियुक्ती केली होती त्या मतदान केंद्राच्या केंद्राध्यक्षास ताबडतोब कळवील.

(४) जेव्हा जेव्हा पोट-नियम (१) किंवा (२) अन्वये निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास कोणतेही प्रतिज्ञापत्र किंवा प्रतिवृत्त मिळेल तेव्हा तेव्हा तो असे प्रतिज्ञापत्र किंवा यथास्थिती प्रतिवृत्त ज्या मतदान केंद्राच्या ठिकाणी काम करण्यासाठी प्रतिनिधींची नेमणूक केली होती. त्या मतदान केंद्राच्या केंद्राध्यक्षाकडे ताबडतोब पाठवील.

(५) जेव्हा पोट-नियम (१) अन्वये एखाद्या मतदान प्रतिनिधींची नियुक्ती रद्द करण्यात आली असेल किंवा मतदान समाप्त होण्यापूर्वी प्रतिनिधींचा मृत्यू झाला असेल तेव्हा उमेदवारास किंवा त्याच्या निवडणूक प्रतिनिधीस मतदान बंद करण्यात येण्यापूर्वी कोणत्याही वेळी नियम १९ पोट-नियम (१) च्या तरतुदीनुसार एखाद्या नवीन प्रतिनिधींची नेमणूक करता येईल :

परंतु, नवीन प्रतिनिधींच्या नेमणूकीसंबंधी पाठवावयाचे नेमणूक पत्र हे,—

(क) अशी नेमणूक मतदानास प्रारंभ होण्यापूर्वी ७ दिवसांहून कमी नाही इतक्या अगोदर केली असेल त्याबाबतीत ते निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास देण्यात येईल ; आणि

(ख) इतर कोणत्याही बाबतीत, ते निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास किंवा ज्या मतदान केंद्रावर काम करण्यास अशा नवीन मतदान प्रतिनिधींची नेमणूक केली असेल त्या मतदान केंद्राच्या केंद्राध्यक्षास देण्यात येईल.

(६) नियम २३ पोट-नियम (२) च्या तरतुदी ह्या ज्याप्रमाणे नियम २३ पोट-नियम (१) अन्वये नेमलेल्या मतदान प्रतिनिधीच्या बाबतीत लागू होतात त्याचप्रमाणे त्या पोट-नियम (५) अन्वये नेमलेल्या मतदान प्रतिनिधीच्या बाबतीत लागू होतील.

२६. **मतमोजणी प्रतिनिधीची नेमणूक रद्द करणे किंवा तो मरण पावणे.**—(१) मतमोजणीस प्रारंभ होण्यापूर्वी कोणत्याही वेळी उमेदवारास, मतमोजणी प्रतिनिधीची नेमणूक त्याने सही केलेल्या लेखी प्रतिज्ञापत्राद्वारे, रद्द करता येईल असे प्रतिज्ञापत्र निवडणूक अधिकान्याकडे देण्यात येईल.

(२) जर मतमोजणी पूर्ण होण्यापूर्वी उमेदवाराचा मतमोजणी एजंट मरण पावला तर, उमेदवार किंवा त्याचा निवडणूक प्रतिनिधी निवडणूक अधिकान्यास अशा मृत्युबाबत ताबडतोब लेखी कळवील.

(३) पोट-नियम (१) अन्वये मतमोजणी प्रतिनिधीची नेमणूक रद्द करण्यात आली किंवा मतमोजणी पूर्ण होण्यापूर्वी मतमोजणी प्रतिनिधी मरण पावेल, तर उमेदवारास किंवा त्याच्या निवडणूक प्रतिनिधीस नियम २४ पोट-नियम (१) मध्ये घालून दिलेल्या रितीने नवीन मतमोजणी प्रतिनिधी नेमता येईल.

(४) नियम २४ पोट-नियम (२) व (३) च्या तरतुदी ह्या ज्याप्रमाणे नियम २४ पोट-नियम (१) अन्वये नेमलेल्या मतमोजणी प्रतिनिधीच्या बाबतीत लागू होतात त्याचप्रमाणे या पोट-नियम (३) अन्वये नेमलेल्या मतमोजणी प्रतिनिधीच्या बाबतीत लागू होतील.

२७. **मतदानापूर्वी उमेदवार मरण पावणे.**—निवडणूक लढविणारा उमेदवार जर मरण पावला आणि त्याच्या मृत्यूचे प्रतिवृत्त निवडणूक निर्णय अधिकान्यास मतदानास प्रारंभ होण्यापूर्वी मिळाले तर निवडणूक निर्णय अधिकारी उमेदवाराच्या मृत्युबाबत त्याची खात्री झाल्यानंतर निवडणूक प्रत्यार्देशित करील व ती गोष्ट राज्य निवडणूक आयुक्तास किंवा राज्य निवडणूक आयुक्तांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकान्यास कळवील आणि निवडणुकीच्या संबंधातील सर्व कामकाज सर्व बाबतीत, नवीन निवडणूक असल्याप्रमाणे नव्याने सुरू करण्यात येईल ;

परंतु,—

(एक) मतदान प्रत्यार्देशित करण्याच्या वेळी जी व्यक्ती विधिग्राह्यरित्या केलेली उमेदवार होती अशा व्यक्तीच्या बाबतीत आणखी नामनिर्देशनाची आवश्यकता असणार नाही ;

(दोन) मतदान प्रत्यार्देशित करण्यापूर्वी जिने नियम २१ अन्वये आपली उमेदवारी मागे घेतल्याबद्दलची नोटीस दिली असेल अशी कोणतीही व्यक्ती मतदान प्रत्यार्देशित केल्यानंतर निवडणुकीकरिता उमेदवार म्हणून नामनिर्दिष्ट केली जाण्यास अपात्र ठरणार नाही.

२८. **बिनविरोध निवडणूक.**—(१) कोणत्याही नगरपंचायतेच्या क्षेत्रात अध्यक्षाच्या पदासाठी नामनिर्देशनपत्र भरले असेल व त्याचे नामनिर्देशनपत्र स्विकारण्यात आले असेल तर, निवडणूक निर्णय अधिकारी असा उमेदवार योग्यरित्या निवडून आल्याचे ताबडतोब जाहीर करील.

(२) कोणत्याही नगरपंचायतेच्या क्षेत्रात अनेक नामनिर्देशन पत्रांपैकी फक्त एकच नामनिर्देशनपत्र स्वीकारण्यात आले असेल व नियम १९ अन्वये कोणतेही अपील दाखल करण्यात आले नसेल किंवा अशा रितीने दाखल करण्यात आलेले अपील किंवा दाखल केलेली अपिले योग्यरित्या फेटाळण्यात आली असतील तर, निवडणूक निर्णय अधिकारी, ज्या उमेदवाराचे नामनिर्देशन पत्र स्वीकारले असेल असा उमेदवार योग्यरित्या निवडून आल्याचे जाहीर करील.

२९. **लढविलेल्या निवडणुका.**—नियम २८ मध्ये अंतर्भाव होणाऱ्या बाबीव्यतिरिक्त इतर बाबतीत मतदान घेण्यात येईल.

३०. **निवडणुकीतील मत नोंदणीची रित.**—लढविलेल्या प्रत्येक निवडणुकीत इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे किंवा गुप्त मतदान पद्धतीने मते देण्यात येतील.

३१. **मतपेटी किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र.**—प्रत्येक मतपेटी किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र राज्य निवडणूक आयुक्तांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी मान्य करील अशा नमून्याची व रंगाची असेल तिची बांधणी अशी असेल की, तिच्यामध्ये मतपत्रिका घालता येतील, परंतु तिचे कुलुप उघडल्याशिवाय व मोहर तोडल्याशिवाय तिच्यामधून त्या बाहेर काढता येणार नाहीत.

३२. **मतपत्रिका किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र.**—मतपत्रिका किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र राज्य निवडणूक आयुक्ताने विनिर्दिष्ट केलेल्या नमून्यात असेल.

३३. **मतदान केंद्रावरील व्यवस्था.**—(१) प्रत्येक मतदान केंद्राच्या बाहेर प्रामुख्याने दिसतील अशाप्रकारे खालील गोष्टी प्रदर्शित करण्यात येतील,—

(क) ज्या मतदान क्षेत्रातील मतदारांना त्या मतदान केंद्रात आणि अशा मतदान केंद्रात एकाहून अधिक मतदान मंडप (बुथ) असतील तर, अशा मतदान मंडपांपैकी प्रत्येकी एका मतदान मंडपात मत देण्याचा अधिकार असेल ते मतदान क्षेत्र आणि अशा मतदान मंडपासाठी वाटून देण्यात आलेल्या मतदारांचे वर्णन निर्दिष्ट करणारी एक नोटीस ; आणि

(ख) निवडणूक लढविणाऱ्या उमेदवारांच्या यादीची एक प्रत.

(२) निवडणूक निर्णय अधिकारी प्रत्येक मतदान केंद्रात ज्या ठिकाणी मतदार दृष्टीआड राहून आपली मते नोंदवू शकतील अशा एका कक्षाची (ज्याचा या नियमात “मतदान कक्ष” असा उल्लेख केलेला आहे) तरतूद करण्याची व्यवस्था करील.

(३) निवडणूक निर्णय अधिकारी प्रत्येक मतदान केंद्रात एक मतदान यंत्र मतदार यादीच्या संबंधित भागाच्या प्रती आणि मतदान घेण्यासाठी आवश्यक असतील अशी इतर निवडणूक सामग्री पुरवील.

३४. **मतदान केंद्रात प्रवेश.**—मतदान केंद्राध्यक्ष कोणत्याही एका वेळी मतदान केंद्रात प्रवेश द्यावयाच्या मतदारांची संख्या नियमित करील आणि त्यात खालील व्यक्तींखेरीज, इतर कोणाही व्यक्तीला प्रवेश देणार नाही :—

(क) मतदान अधिकारी ;

(ख) निवडणुकीच्या संबंधात कामावर हजर असलेले लोकसेवक ;

(ग) राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेल्या व्यक्ती किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने किंवा निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने प्राधिकृत केलेला अधिकारी ;

(घ) उमेदवार, त्याचे निवडणूक प्रतिनिधी व नियम २३ च्या तरतुदीना अधीन राहून प्रत्येक उमेदवाराचा एक मतदान प्रतिनिधी ;

(ङ) मतदाराच्या सोबत कडेवर असलेले मूल ;

(च) जो मदतीशिवाय हालचाल करू शकत नाही अशा आंधळ्या किंवा अपंग मतदारासोबत असलेली एक व्यक्ती ; आणि

(छ) मतदारास ओळखण्याकरिता निवडणूक निर्णय अधिकारी किंवा मतदान केंद्राध्यक्ष कामावर लावील अशा इतर व्यक्ती.

३५. **मतदानासाठी मतपेट्यांची किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रांची पुर्वतयारी.**—मतपेट्यांची किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रांची पुर्वतयारी राज्य निवडणूक आयोगाने विहित केल्याप्रमाणे असेल.

३६. **स्त्री मतदारांसाठी सोयी.**—(१) जेव्हा एखादे मतदान केंद्र स्त्रिया व पुरुष या दोन्ही मतदारांकरिता असेल तेव्हा त्यामध्ये त्यांना गटागटाने आळीपाळीने प्रवेश देण्यासंबंधी मतदान केंद्राध्यक्षास निदेश देता येईल.

(२) निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास किंवा मतदान केंद्राध्यक्षास एखाद्या मतदान केंद्रास स्त्री मतदारांना सहाय्य करण्यासाठी व तसेच सर्वसाधारणपणे स्त्री मतदारांच्या संबंधातील मतदान घेण्यासाठी, मतदान केंद्राध्यक्षास सहाय्य करण्यासाठी आणि विशेषत: तशी आवश्यकता निर्माण झाल्यास, कोणत्याही स्त्री मतदाराची झडती घेण्यास मदत करण्यासाठी मदतनीस म्हणून काम करण्यास एखाद्या स्त्रीची नेमणूक करता येईल.

३७. **मतदारांची ओळख पटविणे.**—(१) मतदान केंद्राध्यक्षास, मतदान केंद्रात मतदारांची ओळख पटविण्याच्या कामात मदत करण्यासाठी किंवा मतदान घेण्यास त्यास इतर प्रकारे सहाय्य करण्यासाठी त्यास योग्य वाटतील अशा व्यक्ती कामावर लावता येतील.

(२) ज्यावेळी मतदान केंद्रात मतदार प्रवेश करील त्यावेळी मतदान केंद्राध्यक्ष किंवा याबाबतीत त्याने प्राधिकृत केलेला मतदान अधिकारी त्या मतदाराचे नाव व इतर तपशील, मतदारांच्या यादीतील संबंधित नोंदीशी ताडून पाहील व त्यानंतर त्या मतदाराचा अनुक्रमांक, नाव व इतर तपशील पुकारील.

(३) मतपत्रिका मिळण्याचा एखाद्या व्यक्तीचा हक्क ठरविताना यथास्थिती मतदान केंद्राध्यक्ष किंवा मतदान अधिकारी ज्याच्यासंबंधी एखादी नोंद केलेली आहे तो मतदार म्हणजेच ही व्यक्ती होय अशी त्याची खात्री झाली असल्यास, मतदाराच्या यादीतील अशा नोंदीमधील केवळ लेखनदोषाकडे किंवा छपाईच्या चुकांकडे दर्लक्ष करील.

३८. **ओळखीबाबत आक्षेप घेणे.**—(१) आपण अमूक एक मतदार आहोत असा दावा सांगण्या कोणत्याही व्यक्तीच्या ओळखीबाबत, कोणत्याही उमेदवारास, निवडणूक एजंटास किंवा मतदान एजंटास, प्रत्येक आक्षेपाबद्दल रोख दोन रूपयांची रक्कम मतदान केंद्राध्यक्षाकडे प्रथम अनामत ठेवून, आक्षेप घेता येईल.

(२) अशा प्रकारे रक्कम अनामत ठेवल्यानंतर, मतदान केंद्राध्यक्ष,—

(क) जिच्यासंबंधी आक्षेप घेण्यात आला आहे अशा व्यक्तीस तोतयेगिरीबद्दल होणाऱ्या शिक्षेसंबंधी ताकीद देईल ;

(ख) मतदारांच्या यादीतील संबंधित नोंद पूर्णपणे वाचून दाखवील व त्या नोंदीत उल्लेखिलेली व्यक्ती तीच आहे काय असे तीस विचारील ;

(ग) नमूना पाच मध्ये आक्षेपित मतांच्या यादीत तिचे नाव व पत्ता नमूद करील ; आणि

(घ) उक्त यादीत त्याची सही करण्यास तीस भाग पाडील ;

(३) त्यानंतर केंद्राध्यक्ष अशा आक्षेपाबद्दल संक्षिप्त चौकशी करील व त्यास त्या कारणाकरिता,—

(क) आक्षेप घेणाऱ्या व्यक्तीस आपला आक्षेप सिद्ध करण्यासाठी पुरावा दाखल करण्यास व जिच्यासंबंधी आक्षेप घेण्यात आला असेल त्या व्यक्तीस आपली ओळख पटविण्यास पुरावा दाखल करण्यास भाग पाडता येईल ;

(ख) जिच्यासंबंधी आक्षेप घेण्यात आला असेल त्या व्यक्तीस तिची ओळख पटवून घेण्यासाठी आवश्यक असेल असे कोणतेही प्रश्न विचारता येतील व शपथेवर त्यांची उत्तरे देण्यास तिला भाग पाडता येईल ; आणि

(ग) जिच्यासंबंधी आक्षेप घेण्यात आला असेल त्या व्यक्तीस व साक्षी पुरावा देण्यास पुढे येणाऱ्या कोणत्याही इतर व्यक्तीस शपथ घ्यावयास भाग पाडता येईल.

(४) चौकशी केल्यानंतर आक्षेप सिद्ध झाला नाही असे मतदान केंद्राध्यक्षास वाटले तर तो आक्षेप घेण्यात आलेल्या व्यक्तीस मतदान करण्याची परवानगी देईल ; आणि आक्षेप सिद्ध झाला आहे असे त्यास वाटले तर तो जिच्यासंबंधी आक्षेप घेण्यात आला असेल त्या व्यक्तीस मत देण्यास प्रतिबंध करील.

(५) घेण्यात आलेला आक्षेप हा निष्कारण घेण्यात आलेला आहे किंवा तो सद्भावनापूर्वक घेतलेला नाही असे मतदान केंद्राध्यक्षाचे मत झाल्यास तो पोट-नियम (१) ठेवलेली अनामत रक्कम नगरपंचायतीकडे जमा करण्याचा निर्देश देईल आणि इतर कोणत्याही बाबतीत चौकशी संपल्यानंतर तो ती रक्कम आक्षेप घेणाऱ्या व्यक्तीस परत करील.

३९. **तोतयेगिरी विरुद्ध संरक्षक उपाययोजना.**—(१) मतदारांच्या तोतयेगिरीस प्रतिबंध करण्याच्या दृष्टीने ज्या मतदाराची ओळख पटल्याबद्दल यथास्थिती मतदान केंद्राध्यक्षाची किंवा मतदान अधिकाऱ्याची खात्री झाली असेल असा प्रत्येक मतदार, आपली डावी तर्जनी मतदान केंद्राध्यक्षास किंवा मतदान अधिकाऱ्यास तपासू देईल आणि तीवर पक्क्या शाईची खूण करू देईल.

(२) जर कोणताही मतदार पोट-नियम (१) अनुसार आपली डावी तर्जनी तपासू देण्यास किंवा तीवर खूण करून देण्यास नकार देईल किंवा त्याच्या डाव्या तर्जनीवर अशी खूण अगोदरच करण्यात आलेली असेल किंवा ती शाईची खूण नाहीशी करण्याच्या उद्देशाने तो कोणतीही गोष्ट करील तर त्यास कोणतीही मतपत्रिका दिली जाणार नाही किंवा मत देण्यास परवानगी दिली जाणार नाही.

(३) मतदाराच्या डाव्या तर्जनी संबंधीचा या नियमातील कोणताही निर्देश हा जर मतदाराला डावी तर्जनी नसेल त्याबाबतीत त्याच्या डाव्या हाताच्या तर कोणत्याही बोटासंबंधीचा निर्देश आहे असे समजले जाईल आणि त्यास डाव्या हाताची सर्वच बोटे नसतील तर त्या बाबतीत, तो त्याच्या उजव्या हाताच्या तर्जनीसंबंधीचा किंवा इतर कोणत्याही बोटासंबंधीचा निर्देश आहे असे समजले जाईल आणि त्यास दोन्ही हाताची बोटे नसतील तर त्याबाबतीत त्याच्या असलेल्या डाव्या किंवा उजव्या बाहूच्या अग्रभागासंबंधीचा निर्देश आहे असे समजले जाईल.

४०. **मतपत्रिका देणे.**—(१) मतदानास प्रारंभ होण्यासाठी निश्चित केलेल्या वेळेपूर्वी कोणत्याही मतदारास मतपत्रिका देण्यात येणार नाही.

(२) मतदान बंद होण्याच्या वेळी मतदान केंद्रावर जे मतदार हजर असतील अशा मतदारांव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही मतदारास मतदान बंद करण्याकरिता निश्चित केलेल्या वेळेनंतर कोणतीही मतपत्रिका देण्यात येणार नाही. हजर असतील अशा मतदारांना मतदानाची वेळ संपल्यानंतरही मत नोंदण्यास परवानगी देण्यात येईल.

(३) मतदारास मतपत्रिका देण्यापूर्वी, प्रत्येक मतपत्रिका व तिला जोडण्यात आलेली स्थळप्रत यावर राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्तांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी निर्देश देईल असा विशिष्ट खुबेचा ठसा मागील बाजूवर उठविण्यात येईल आणि प्रत्येक मतपत्रिकेवर, ती देण्यापूर्वी, तिच्या मागील बाजूवर, मतदान केंद्राध्यक्ष आपली पूर्ण स्वाक्षरी करील.

(४) मतदारास मतपत्रिका देण्याच्या वेळी, मतदान अधिकारी.—

(क) मतपत्रिकेच्या स्थळप्रतीवर खूणा केलेल्या, मतदरांच्या चिन्हांकीत यादीत नमूद केल्याप्रमाणेचा मतदाराचा अनुक्रमांक नमूद करील;

(ख) उक्त स्थळप्रतीवर, मतदाराची स्वाक्षरी किंवा अंगठ्याचा ठसा उमटवून घेईल आणि

(ग) मतदारास मतपत्रिका देण्यात आल्याचे सूचित व्हावे म्हणून, खूणा केलेल्या मतदारांच्या चिन्हांकित यादीमधील मतदाराच्या नावावर खूण करील. मात्र त्यामध्ये, त्या मतदाराच्या दिलेल्या मतपत्रिकेला अनुक्रमांक देण्यात येणार नाही:

परंतु मतदाराने, मतपत्रिकेच्या स्थळप्रतीवर आपली सही वा अंगठ्याचा ठसा उमटविल्याखेरीज कोणतीही मतपत्रिका त्यास दिली जाणार नाही.

(५) मतदान केंद्रामधील कोणतीही व्यक्ती, विशिष्ट मतदाराला दिलेल्या मतपत्रिकेचा अनुक्रमांक टिपून घेणार नाही.

४१. इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे मतदानाची कार्यपद्धती.—इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे मतदानाची कार्यपद्धती राज्य निवडणूक आयोगाने विहित केल्याप्रमाणे असेल.

४२. मतदानाची कार्यपद्धती.—मतदान कार्यपद्धती ही, राज्य निवडणूक आयोग विहित करील अशी असेल.

४३. आंधब्या किंवा अपंग मतदाराची मत नोंदणी.—(१) अंधत्वामुळे किंवा इतर शारीरिक अपंगत्वामुळे एखादा मतदार मतपत्रिकेवरील निशाणी ओळखण्यास किंवा तीवर खूण करण्यास असमर्थ आहे याबद्दल मतदान केंद्राध्यक्षाची खात्री होईल तर, अशा मतदाराच्या वतीने आणि त्याच्या इच्छेनुसार मतपत्रिकेवर मत नोंदण्यासाठी, आणि आवश्यक वाटल्यास मत गुप्त राखण्यासाठी मतपत्रिकेची घडी करण्यास व ती मतपत्रिका मतपेटीत टाकण्यासाठी एकवीस वर्षांपेक्षा कमी वयाचा नसेल असा सोबती मतदान कक्षामध्ये नेण्यास मतदान केंद्राध्यक्ष त्याला परवानगी देईल :

परंतु, कोणाही व्यक्तीला, कोणत्याही मतदान केंद्रावर, त्याच दिवशी एकापेक्षा अधिक मतदाराबरोबर सोबती म्हणून जाण्यास परवानगी देण्यात येणार नाही :

परंतु आणखी असे की, या नियमान्वये कोणत्याही दिवशी एका मतदाराचा सोबती म्हणून जाण्यास कोणाही व्यक्तीस परवानगी देण्यापूर्वी, मतदाराच्यावतीने तिने नोंदवलेले मत ती गुप्त ठेवील आणि कोणत्याही दिवशी कोणत्याही मतदान केंद्रावर इतर कोणाही मतदाराचा सोबती म्हणून यापूर्वी तिने काम केलेले नाही असे तिने घोषित करणे आवश्यक असेल.

(२) या नियमान्वये सर्व प्रकरणी, मतदान केंद्राध्यक्ष, नमुना सहा मध्ये अभिलेख ठेवील.

४४. खराब झालेल्या व परत केलेल्या मतपत्रिका.—(१) ज्या कोणत्याही मतदाराने अनवधानाने आपली मतपत्रिका अशा रितीने वापरली असेल की, मतपत्रिका म्हणून तिचा सोईस्कर रीतीने वापर करणे शक्य नसेल तर त्या मतदाराने ती मतपत्रिका मतदान केंद्राध्यक्षाकडे परत केल्यावर व आपल्या अनवधानामुळे ही गोष्ट घडली अशी त्याची खात्री पटविल्यावर, त्याला दुसरी मतपत्रिका देण्यात येईल, आणि अशा रीतीने परत केलेल्या मतपत्रिकेवर “खराब झालेली-रद्द केलेली” असा शेरा मतदान केंद्राध्यक्ष लिहील.

(२) मतपत्रिका मिळाल्यानंतर एखाद्या मतदाराने तिचा उपयोग न करण्याचे ठरविले तर तो ती मतदान केंद्राध्यक्षाकडे परत करील, आणि अशा रितीने परत केलेल्या मतपत्रिकेवर “परत केलेली-रद्द केलेली” असा शेरा मतदान केंद्राध्यक्ष लिहील.

(३) पोट-नियम (१) किंवा पोट-नियम (२) अन्याये रद्द केलेल्या सर्व मतपत्रिका, एका वेगळ्या पाकिटात ठेवण्यात येतील.

४५. प्रदत्त मते.—(क) मतदान पत्रिकेबाबत.—(१) आपण अमुक एक विशिष्ट मतदार आहोत असे सांगून एखादी व्यक्ती मतदान करून गेल्यावर जर आणखी एक व्यक्ती आपणच एक विशिष्ट मतदार व्यक्ती आहोत असे सांगून मतपत्रिकेची मागणी करील तर, मतदान केंद्राध्यक्षाने, तिची ओळख पटविण्याबद्दल विचारलेल्या प्रश्नांची समाधानकारक उत्तरे दिल्यानंतर, तिला या नियमाच्या पुढील तरतुदीना अधीन राहून इतर कोणत्याही मतदाराप्रमाणे त्याच रितीने (या नियमात यापुढे “प्रदत्त मतपत्रिका” असा उल्लेख केलेल्या) मतपत्रिकेवर खूण करण्याचा हक्क असेल.

(२) अशी प्रत्येक व्यक्ती प्रदत्त मतपत्रिका तिला देण्यात येण्यापूर्वी “नमुना ८” मधील यादीतील तिच्यासंबंधीच्या नोंदी समोर आपल्या नावाची सही करील ;

(३) प्रदत्त मतपत्रिका ही मतदान केंद्रावर वापरण्यात येणाऱ्या इतर मतपत्रिकांसारखीच असेल ; मात्र,—

(क) ती मतदान केंद्रावर वापरण्याकरिता देण्यात आलेल्या मतपत्रिकांच्या गठरूपातील अनुक्रमानुसार शेवटची मतपत्रिका असेल, आणि

(ख) तिच्या मागील बाजूवर, “प्रदत्त मतपत्रिका” अशा शब्दात मतदान केंद्राध्यक्षाने स्वतःच्या हस्ताक्षरात पृष्ठांकन करून आपली सही केलेली असेल.

(४) मतदान कक्षात प्रदत्त मतपत्रिकेवर खूण केल्यानंतर व तिची घडी केल्यानंतर मतदार ती मतपेटीत न टाकता मतदान केंद्राध्यक्षाकडे देईल. मतदान केंद्राध्यक्ष ती मतपत्रिका त्या कारणाकरिता खास राखून ठेवलेल्या एका पाकिटात ठेवील.

(ख) इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राविषयी.—इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राच्या बाबतीत प्रदत्त मतांसाठी अनुसारावयाची कार्यपद्धती ही राज्य निवडणूक आयोग विहित करील अशी असेल.

४६. मतदान बंद करणे.—(१) नियम ७ अन्वये, त्याबाबतीत ठरविण्यात आलेल्या वेळी मतदान केंद्राध्यक्ष मतदान केंद्र बंद करील व त्यानंतर तो कोणत्याही मतदारास मतदान केंद्रात प्रवेश देणार नाही.

परंतु मतदान केंद्र बंद होण्यापूर्वी तेथे हजर असलेल्या सर्व मतदारांना आपली मते देण्यास परवानगी देण्यात येईल.

(२) मतदान केंद्र बंद होण्यापूर्वी एखादा मतदार तेथे हजर होता किंवा कसे असा कोणताही प्रश्न उद्भवल्यास मतदान केंद्राध्यक्ष त्याबाबत निर्णय देईल आणि त्याचा निर्णय अंतिम असेल.

४७. मतदानानंतर मतपेट्या सिलबंद करणे.—(१) मतदान बंद झाल्याबरोबर व्यवहार्य असेल तेथवर मतदान केंद्राध्यक्ष, कोणत्याही उमेदवाराच्या किंवा त्याच्या निवडणूक किंवा मतदान एजंटच्या समक्ष, ते हजर असतील तर मतपेटीची फट बंद करील आणि फट बंद करण्याकरिता मतपेटीला कोणतीही यांत्रिक कळ नसेल त्याबाबतीत तो ती फट मोहरबंद करील व हजर असलेल्या कोणत्याही मतदान एजंटालादेखील त्याची मोहोर लावण्यास परवानगी देईल.

(२) त्यानंतर मतपेटी मोहोरबंद करून ती सुरक्षित करण्यात येईल.

(३) पहिली मतपेटी भरल्यामुळे जेव्हा दुसऱ्या मतपेटीचा उपयोग करणे आवश्यक होईल त्याबाबतीत

दुसऱ्या मतपेटीचा उपयोग करण्यापूर्वी, पोट-नियम (१) व (२) यात तरतूद केल्याप्रमाणे पहिली मतपेटी बंद करून मोहोरबंद व सुरक्षित करण्यात येईल.

४८. मतदानानंतर इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र सिलबंद करणे.—इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र मोहोरबंद करण्याची प्रक्रिया राज्य निवडणूक आयोगाने विहित केल्यानुसार करण्यात येईल.

४९. मतपत्रिकांचा हिशेब.—(१) मतदान संपल्यावर, मतदान केंद्राध्यक्ष मतपत्रिकांचा हिशेब तयार करील व तो एका वेगळ्या पाकिटात ठेवून त्यावर “मतपत्रिकांचा हिशेब” असे शब्द लिहील.

(२) मतदान केंद्राध्यक्ष, मतदान एजंटची तशी इच्छा असेल तर, मतपत्रिकांच्या हिशेबात केलेल्या नोंदीची सत्य प्रत घेण्यास परवानगी देईल आणि ती प्रत सत्य म्हणून साक्षात्कृत करील.

५०. इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राचा वापर असल्यास मतांचा हिशेब.—इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राचा वापर असल्यास मतांचा हिशेब राज्य निवडणूक आयोगाने विहित केल्यानुसार करण्यात येईल.

५१. इतर पाकिटे मोहोरबंद करणे.—(१) मतदान केंद्राध्यक्ष त्यानंतर पुढील निरनिराळी पाकिटे तयार करील:—

(क) खुणा केलेली मतदारांच्या यादीची प्रत ;

(ख) न वापरलेल्या मतपत्रिका ;

(ग) रद्द केलेल्या मतपत्रिका ;

(घ) प्रदत्त मतपत्रिका असलेले पाकीट व प्रदत्त मतपत्रिकांची यादी ;

(ङ) आक्षेपित मतांची यादी ; आणि

(च) राज्य निवडणूक आयोगाच्या निदेशानुसार मोहोरबंद पाकिटात ठेवायची इतर कोणतीही कागदपत्रे.

(२) असे प्रत्येक पाकीट मतदान केंद्राध्यक्षाची आणि हजर असलेल्या मतदान एजंटांपैकी ज्यांची त्यावर आपली मोहोर लावयची इच्छा असेल त्यांची मोहोर लावून मोहोरबंद करण्यात येईल.

५२. मतपेट्या, पाकिटे इत्यादी निर्वाचन अधिकान्याकडे पाठविणे.—(१) त्यानंतर मतदान केंद्राध्यक्ष, निवडणूक निर्णय अधिकारी निर्देश देईल अशा ठिकाणी पुढील वस्तू निवडणूक निर्णय अधिकान्याच्या स्वाधीन करील किंवा स्वाधीन करण्याची व्यवस्था करील :—

- (क) मतपेट्या किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रे ;
- (ख) मतपत्रिकांचा किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रे यांचा हिशेब ;
- (ग) नियम ५१ मध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात आलेली मोहोरबंद पाकीटे ;
- (घ) मतदानासाठी वापरलेली सर्व इतर कागदपत्रे ;

(२) मतमोजणी सुरु होईपर्यंत निवडणूक निर्णय अधिकारी सर्व मतपेट्या, पाकिटे व इतर कागदपत्रे यांच्या सुरक्षित परिवहनासाठी व त्यांच्या सुरक्षित अभिरक्षेसाठी पुरेशी व्यवस्था करेल.

५३. आणीबाणीच्या परिस्थितीत मतदान तहकूब करणे.—(१) एखाद्या निवडणुकीच्या वेळी कोणत्याही मतदान केंद्रावरील मतदानाच्या कामकाजात कोणत्याही दंग्यामुळे किंवा उघड हिंसात्मक कृत्यामुळे व्यत्यय किंवा अडथळा आल्यास किंवा एखाद्या निवडणुकीच्या वेळी कोणत्याही नैसर्गिक आपत्तीमुळे किंवा इतर कोणत्याही पुरेशा कारणामुळे मतदान केंद्रात मतदान घेणे शक्य न झाल्यास, निवडणूक निर्णय अधिकारी किंवा अशा मतदान केंद्राचा मतदान केंद्राध्यक्ष नंतर ठरविण्यात येईल अशा तारखेपर्यंत मतदान तहकूब करण्यात आल्याचे जाहीर करील आणि मतदान केंद्राध्यक्षाने अशा रितीने मतदान तहकूब केले असेल तर तो संबंधित निवडणूक निर्णय अधिकान्यास त्याबाबत ताबडतोब कळवील.

(२) पोट-नियम (१) अन्वये जेव्हा मतदान तहकूब करण्यात येईल तेव्हा निवडणूक निर्णय अधिकारी ती परिस्थिती जिल्हाधिकान्यास ताबडतोब कळवील आणि जिल्हाधिकारी शक्य तितक्या लवकर ज्या दिवशी मतदान पुन्हा घेण्यात येईल तो दिवस आणि मतदान कोणत्या मतदान केंद्रात व कोणत्या वेळांच्या दरम्यान घेण्यात येईल ते ठरवील. अशा रितीने तहकूब करण्यात आलेले मतदान पूर्ण होईपर्यंत निवडणूक निर्णय अधिकारी अशा निवडणुकीतील मतांची मोजणी करणार नाही.

(३) वर सांगितलेल्या प्रत्येक बाबतीत, राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारी नियम ७ मध्ये घात्नून दिलेल्या पोट-नियम (२) अन्वये ठरविलेली मतदानाची तारीख, ठिकाण व वेळ, नियम ४ मध्ये नमूद केलेल्या रितीने प्रसिद्ध करील आणि मूळ मतदानास लागू असलेल्या या नियमांच्या तरतुदी आवश्यक त्या फेरफारांसह, या नियमांच्ये घेतलेल्या नवीन मतदानासही लागू होतील.

५४. मतदान तहकूब केल्यानंतरची कार्यपद्धती.—(१) नियम ५३ अन्वये एखाद्या मतदान केंद्रातील मतदान तहकूब झाले असेल, तर नियम ७ अन्वये त्याबाबतीत ठरविलेल्या वेळी मतदान बंद झाले होते असे समजून नियम ४७ ते ५२ (दोन्ही धरून) यांच्या तरतुदी व्यवहार्य असेल तेथवर लागू होतील.

(२) तहकूब केलेले मतदान नियम ५३, पोट-नियम (२) अन्वये पुन्हा सुरु होईल तेव्हा, अशा रितीने तहकूब करण्यात आलेल्या मतदानात ज्यांनी अगोदर मतदान केले असेल अशा मतदारांना पुन्हा मतदान करण्याची परवानगी देण्यात येणार नाही.

(३) ज्या मतदान केंद्रात असे तहकूब केलेले मतदान घेण्यात येईल त्या मतदान केंद्राच्या मतदान केंद्राध्यक्षास निवडणूक निर्णय अधिकारी मतदारांची चिन्हांकित यादीची प्रत असलेले मोहोरबंद पाकीट व एक नवीन मतपेटी पुरवील.

(४) मतदान केंद्राध्यक्ष मोहोरबंद पाकीट हजर असलेल्या मतदान प्रतिनिधीसमक्ष उघडील आणि तहकूब केलेल्या मतदानाच्या वेळी मतदारांना दिलेल्या मतपत्रिकांचे अनुक्रमांक नमूद करण्यासाठी चिन्हांकित यादीची प्रत वापरील.

(५) नियम ३० ते ५२ (दोन्ही धरून) च्या तरतुदी हे ज्याप्रमाणे अशा रितीने मतदान तहकूब करण्यापूर्वीच्या मतदानाच्या संबंधात लागू होतात त्याचप्रमाणे, ते तहकूब केलेले मतदान पुन्हा घेण्याच्या संबंधात लागू होतील.

५५. मतपेट्या किंवा मतदान यंत्रे नष्ट होणे इत्यादी बाबतीत नव्याने मतदान घेणे.—(१) कोणत्याही निवडणुकीत जर (क) एखाद्या मतदान केंद्रावर वापरण्यात आलेली कोणतीही मतपेटी किंवा मतदान यंत्र मतदान केंद्राध्यक्षाच्या किंवा निवडणूक निर्णय अधिकान्याच्या ताब्यातून अवैधरित्या काढून घेण्यात आली किंवा ती आकस्मिकरित्या किंवा हेतुपूर्वक नष्ट करण्यात आली किंवा गहाळ झाली, किंवा मतदान केंद्रावरील मतदानाचा निकाल निश्चित ठरविणे अशक्य होईल इतक्या प्रमाणात तिची मोडतोड करण्यात आली किंवा तिच्यात विघाड करण्यात आला किंवा,

(ख) मतदान केंद्रावरील कार्यपद्धतीत, जिच्यामुळे मतदानावर अनिष्ट परिणाम होण्याची शक्यता असेल अशी कोणतीही चूक किंवा नियमबाबू गोष्ट घडली असेल तर निवडणूक निर्णय अधिकारी ती गोष्ट ताबडतोब राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्तानी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यास कळवील.

(२) आणि त्यानंतर राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताने प्राधिकृत केलेला अधिकारी सर्व महत्वाची परिस्थिती विचारात घेऊन, एकत्र,—

(क) त्या मतदान केंद्रावरील मतदान रद्द ठरल्याचे जाहीर करील, त्या मतदान केंद्रावर नव्याने मतदान घेण्यासाठी एखादा दिवस ठरवील व वेळ निश्चित करील आणि अशा रितीने ठरविलेला दिवस व निश्चित केलेली वेळ, त्यास योग्य वाटेल अशा रितीने अधिसूचित करील ; किंवा

(ख) त्या मतदान केंद्रावरील नवीन मतदानाच्या निकालावर कोणत्याही प्रकारे अनिष्ट परिणाम होणार नाही किंवा कार्यपद्धतीतील चूक किंवा नियमबाबू गोष्ट महत्वाची नाही याबद्दल त्याची खात्री झाली तर, निवडणुकीच्या पुढील कामकाजाकरिता व निवडणूकीचे काम पूर्ण करण्याकरिता त्यास योग्य वाटतील असे निदेश निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास देईल.

(३) या अधिनियमाचे व त्याअन्वये केलेले कोणतेही नियम किंवा आदेश यांच्या तरतुदी ज्याप्रमाणे मूळ मतदानास लागू होतात त्याप्रमाणे ते अशा प्रत्येक नव्याने घेतलेल्या मतदानास लागू होतील.

५६. **मतमोजणी.**—मतदान घेण्यात आले असेल अशा प्रत्येक निवडणुकीत निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडून किंवा त्याच्या देखरेखीखाली व त्याच्या निदेशानुसार मतमोजणी करण्यात येईल आणि निवडणूक लढविणाऱ्या प्रत्येक उमेदवारास, त्याच्या निवडणूक प्रतिनिधीस व मतमोजणी प्रतिनिधीस मतमोजणीच्या वेळी हजर राहण्याचा हक्क असेल.

५७. **मतमोजणीसाठी ठरविलेल्या जागेत प्रवेश.**—(१) निवडणूक निर्णय अधिकारी पुढील व्यक्तीव्यवरीज इतर सर्व व्यक्तींना मतमोजणीसाठी ठरविलेल्या जागेत प्रवेश देणार नाही :—

(क) मतमोजणीच्या कामात त्यास सहाय्य करण्यासाठी तो नेमेल अशा व्यक्ती ;

(ख) राज्य निवडणूक आयोगाने किंवा राज्य निवडणूक आयुक्ताद्वारे प्राधिकृत केलेल्या व्यक्ती ;

(ग) निवडणुकीच्या संदर्भात कामावर हजर असलेले लोकसेवक ; आणि

(घ) उमेदवार त्याचे निवडणूक प्रतिनिधी व मतमोजणी प्रतिनिधी ;

(२) ज्या व्यक्तीला उमेदवाराने किंवा उमेदवाराच्या वतीने, निवडणुकीत किंवा निवडणुकीच्या संदर्भात कामावर लावले असेल किंवा जी इतर प्रकारे उमेदवाराकरिता निवडणुकीत किंवा निवडणुकीसंबंधाने काम करीत असेल अशा कोणत्याही व्यक्तीस पोट-नियम (१), खंड-अ अन्वये नेमण्यात येणार नाही.

(३) कोणत्याही मतमोजणी प्रतिनिधीने किंवा प्रतिनिधींनी कोणत्या मतमोजणीच्या विशिष्ट टेबलाकडे किंवा मतमोजणीच्या टेबलांच्या गटाकडे लक्ष ठेवले पाहिजे ते निवडणूक निर्णय अधिकारी ठरवील.

(४) जी व्यक्ती मतमोजणी चालू असताना स्वतः गैरवर्तन करील किंवा निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याचे वैध निदेश पालण्यात कसून करील अशा कोणत्याही व्यक्तीस, जेथे मतमोजणीचे काम चालू असेल अशा जागेतून निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडून किंवा तेथे कामावर असलेल्या कोणत्याही पोलीस अधिकाऱ्याकडून किंवा निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याने याबाबत प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही व्यक्तीकडून बाहेर घालविण्यात येईल.

५८. **मतदानासंबंधात गुप्तता राखणे.**—निवडणूक निर्णय अधिकारी मतमोजणीस प्रारंभ करण्यापूर्वी, तेथे हजर असलेल्या व्यक्तींना कलम २९ च्या तरतुदी वाचून दाखवील.

५९. **इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राची किंवा मतपेट्यांची छाननी व त्या उघडणे.**—इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र किंवा मतपेट्यांची छाननी व त्या उघडणे यासाठीची कार्यपद्धती राज्य निवडणूक आयोग विहित करील अशी असेल.

६०. **इलेक्ट्रॉनिक मतदान किंवा मतपत्रिकांची छाननी करणे व त्या नाकारणे.**—(क) मतपत्रिका-

(१) प्रत्येक मतपेटीतून काढलेल्या मतपत्रिकांचे सोयीस्कर असे गड्हे तयार करण्यात येतील व त्यांची छाननी करण्यात येईल.

(२) निवडणूक निर्णय अधिकारी पुढील कारणास्तव मतपत्रिका नाकारतील.

(क) ज्यामुळे मतदार ओळखता येईल अशी कोणतीही खून किंवा मजकूर मतपत्रिकेवर असेल ; किंवा

(ख) तिच्यावर कोणतेही मत नोंदण्यात आले नसेल ; किंवा

(ग) तिच्यावर एकाहून अधिक उमेदवारांना मते देण्यात आली असतील ; किंवा

(घ) तिच्यावर केलेली मत दर्शविणारी खूण ही, कोणत्या उमेदवारास मत दिले आहे याविषयी शंका उत्पन्न होईल, अशा रितीने करण्यात आली असेल ; किंवा

(ड) ती मतपत्रिका बनावट असेल ; किंवा

(च) ती खरींखुरी मतपत्रिका असल्याबद्दल निश्चितपणे सिद्ध करता येणार नाही इतक्या प्रमाणात तिची नासधूस झाली असेल किंवा ती खराब झाली असेल ; किंवा

(छ) त्या मतपत्रिकेवर, त्या मतदान केंद्रात वापरण्यासाठी अधिकृत केलेल्या मतपत्रिकांचे किंवा यथास्थिती त्यांचा नमुना याहून वेगळा अनुक्रमांक असेल किंवा ती वेगळ्या नमुन्याची असेल ;

(ज) त्या मतपत्रिकेवर नियम ४० पोट-नियम ३ च्या उपबंधानुसार जी खूण असणे आवश्यक आहे ती खूण केलेली नसेल ; परंतु—

(एक) खंड (ग) किंवा (ह) मध्ये नमूद केलेला असा कोणताही दोष, मतदान केंद्राध्यक्षाने किंवा मतदान अधिकाऱ्याने केलेल्या कोणत्याही चुकीमुळे किंवा त्याने एखादी गोष्ट न केल्यामुळे निर्माण झाला आहे याबद्दल निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याची खात्री झाली तर, केवळ अशा दोषामुळे ती मतपत्रिका नाकारण्यात येणार नाही.

(दोन) ज्या प्रकारे मतपत्रिकेवर खूण केली असेल त्यावरून विशिष्ट उमेदवारासच मत देण्याचा इरादा स्पष्टपणे दिसून येत असेल तर मत दर्शविणारी खूण अस्पष्ट आहे किंवा एकाहून अधिक वेळा खूण केली आहे, केवळ ह्याच कारणास्तव ती मतपत्रिका नाकारण्यात येणार नाही.

(३) पोट-नियम (२) अन्वये कोणतीही मतपत्रिका नाकारण्यापूर्वी, निवडणूक निर्णय अधिकारी हजर असलेल्या प्रत्येक मतमोजणी एजंटास, मतपत्रिकेची तपासणी करण्याची वाजवी संधी देईल ; परंतु त्यास ती मतपत्रिका किंवा इतर कोणतीही मतपत्रिका हाताळण्यास परवानगी देणार नाही.

(४) निवडणूक निर्णय अधिकारी, त्याने नाकारलेल्या प्रत्येक मतपत्रिकेवर द्वारारर हे अक्षर आणि मतपत्रिका नाकारण्याची कारणे थोडक्यात, आपल्या हस्ताक्षरात किंवा रबराच्या ठशाच्या सहाय्याने नमूद करील.

(५) ह्या नियमान्वये नाकारण्यात आलेल्या सर्व मतपत्रिका एका गठ्ठयात बांधून ठेवण्यात येतील.

(ख) इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र (वीजकीय मतदान यंत्र).—इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे पडलेल्या मतांची गणना करण्याची कार्यपद्धती ही, राज्य निवडणूक आयोगाने विहित केल्याप्रमाणे असेल.

६१. **मतमोजणी.**—(अ) मतपत्रिका.—(१) नियम ६० अन्वये ज्या नाकारण्यात आलेल्या नाहीत अशा मतपत्रिका मोजणीसाठी घेण्यात येतील.

(२) प्रत्येक उमेदवाराच्या नावे नोंदण्यात आलेली मते, नियम ५७ पोट-नियम (१), खंड (अ) अन्वये निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्यास सहाय्य करण्यासाठी नियुक्त केलेल्या व्यक्तींच्या मदतीने मोजण्यात येतील.

(३) मोजणी ही, याबाबतीत, संचालकांकडून देण्यात येतील अशा, कोणतेही असल्यास, सर्व-साधारण किंवा विशेष निदेशांच्या अधीन असेल:

परंतु, प्रदत्त मतपत्रिका असलेले कोणतेही पाकीट उघडण्यात येणार नाही तसेच अशी कोणतीही मतपत्रिका मोजण्यात येणार नाही.

(४) पालिका अध्यक्षाच्या निवडणुकीसाठी एका मतदान केंद्रावर वापरण्यात आलेल्या सर्व मतपेट्यांमधील सर्व मतपत्रिकांची मोजणी पूर्ण करण्यात आल्यानंतर, निर्वाचन अधिकारी, नमुना आठ मधील निकालपत्रात त्याची नोंद करील व तपशील जाहीर करील. त्यानंतर विधीग्राह्य मतपत्रिकांचे एकत्र पुढके बांधण्यात येईल व ते नाकारण्यात आलेल्या मतपत्रिकांच्या पुढक्यांसोबत ठेवण्यात येईल ; परंतु असे पुढके वेगळ्या पाकीटात ठेवण्यात येईल. त्या पाकीटावर पुढील तपशीलाची नोंद करण्यात आल्यानंतर, ते मोहोरबंद करण्यात येईल,—

(क) नगरपंचायतीचे नाव ;

(ख) प्रभागाचे नाव व क्रमांक आणि त्यासमोर मतदान केंद्राचे नाव व क्रमांक ; व

(ग) मतमोजणीची तारीख.

(ब) इलेक्ट्रॉनिक (वीजकीय) मतदान यंत्र- इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्राद्वारे पडलेल्या मतांची गणना करण्याची कार्यपद्धती ही, राज्य निवडणूक आयोगाने विहित केल्याप्रमाणे असेल.

६२. **मतमोजणी सतत चालू ठेवणे.**—निवडणूक निर्णय अधिकारी, मतमोजणीचे काम, व्यवहार्य असेल तेथवर, सतत चालू ठेवील आणि मतमोजणीचे काम स्थगित करावयाचे असेल अशा कोणत्याही मधल्या कालावधीत मतपत्रिका, पाकिटे व निवडणुकीसंबंधीची इतर कागदपत्रे यावर स्वतःची मोहोर लावून आणि ज्या उमेदवारांची किंवा निवडणूक एजंट किंवा मतमोजणी एजंट यांची आपली मोहोर लावण्याची इच्छा असेल अशा उमेदवारांची, निवडणूक एजंटाची किंवा मतमोजणी एजंटाची मोहोर लावून ती मोहोरबंद करून ठेवील आणि मधल्या कालावधीत त्यांच्या सुरक्षित अभिरक्षेसंबंधी पुरेशी खबरदारी घेतली जाण्याची व्यवस्था करील.

६३. **नव्याने मतदान घेण्यात आल्यानंतर, मतमोजणी पुन्हा सुरू करणे.**—(१) नियम ५५ अन्वये नव्याने मतदान घेण्यात आल्यावर निवडणूक निर्णय अधिकारी ते मतदान पूर्ण झाल्यानंतर जिल्हाधिकारी ठरवील अशा व ज्याबाबत उमेदवारांना व त्यांच्या निवडणूक एजंटांना अगोदरच नोटीस देण्यात आली असेल अशा तारखेस, अशा वेळी व अशा ठिकाणी, मतमोजणी पुन्हा सुरू करील.

(२) नियम ६० व ६१ चे उपबंध हे शक्य असेल तेथवर अशा पुढे चालू केलेल्या मतमोजणीस लागू असतील.

६४. **फेर मतमोजणी.**—(१) मतमोजणी पूर्ण झाल्यानंतर निवडणूक निर्णय अधिकारी ‘नमुना ८’ मधील निकालपत्रात, प्रत्येक उमेदवारास मिळालेल्या मतांची एकूण संख्या नमूद करेल व ती जाहीर करील.

(२) अशा घोषणा करण्यात आल्यानंतर, उमेदवारास किंवा त्याच्या अनुपस्थितीत त्याच्या निवडणूक एजंटास, पूर्वी मतमोजणी करण्यात आलेल्या सर्व किंवा कोणत्याही मतपत्रिकांची फेरमोजणी करण्याबद्दल निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडे अर्ज करता येईल व त्याने ज्या कारणांसाठी अशा फेरमोजणीसाठी अर्ज केला असेल ती कारणे तो उक्त अर्जात नमूद करील.

(३) असा अर्ज करण्यात आल्यानंतर निवडणूक निर्णय अधिकारी उक्त गोष्टींचा निर्णय करील आणि त्यास अशा अर्जास, संपूर्णतः किंवा अंशतः परवानगी देता येईल किंवा जर त्यास उक्त अर्ज निरर्थक किंवा गैरवाजवी असल्याचे दिसून येईल तर तो संपूर्णतः नाकारता येईल.

(४) निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याचा, पोट-नियम (३) खालील प्रत्येक निर्णय हा लेखी असेल आणि त्यामध्ये त्याबद्दलची कारणे नमूद करण्यात येतील.

(५) निवडणूक निर्णय अधिकारी पोट-नियम (३) अन्वये अर्जास संपूर्णतः किंवा अंशतः परवानगी देण्याचे ठरवील तेव्हा तो,—

(क) आपल्या निर्णयानुसार मतपत्रिकांची पुन्हा मोजणी करील ;

(ख) अशा फेरमोजणीनंतर आवश्यक असेल त्या मर्यादेपर्यंत योग्य असेल त्याप्रमाणे नमुना आठ मधील निकालपत्रात सुधारणा करील ; आणि

(ग) अशा रितीने त्याने केलेल्या सुधारणा जाहीर करील.

(६) पोट-नियम (१) किंवा पोट-नियम (५) अन्वये, प्रत्येक उमेदवारास मिळालेली एकूण मते जाहीर करण्यात आल्यानंतर, निवडणूक निर्णय अधिकारी योग्य असेल त्याप्रमाणे, नमुना आठ मधील निकालपत्रक पुरे करून त्यावर सही करील आणि त्यानंतर फेरमोजणीसाठी कोणत्याही अर्ज दाखल करून घेण्यात येणार नाही.

परंतु, मतमोजणी पूर्ण होण्याचे वेळी उपस्थित असणारे उमेदवार व निवडणूक एजंट यांना पोट-नियम (२) अन्वये प्रदान करण्यात आलेले अधिकार अंमलात आणण्यासाठी वाजवी संधी देण्यात येईपर्यंत, मतमोजणीचे काम पूर्ण झाल्यावर या पोट-नियमाखालील कोणतीही उपाययोजना करण्यात येणार नाही.

६५. **समान मते.**—मतमोजणी पूर्ण झाल्यानंतर कोणत्याही उमेदवारांना समान मते पडल्याचे आढळून आल्यास आणि उक्त उमेदवारांपैकी कोणत्याही उमेदवारास एक जादा मत दिल्यामुळे तो निवडून आल्याचे जाहीर होण्यास पात्र ठरत असल्यास, निवडणूक निर्णय अधिकारी, उक्त उमेदवाराबाबत चिठ्या टाकून ताबडतोब निर्णय घेईल आणि ज्याच्या नावाची चिठ्यी निघेल त्या उमेदवारास एक जादा मत मिळाले आहे असे समजून पुढील कार्यवाहीस सुरुवात करील.

६६. **निकाल जाहीर करणे.**—निवडणूक निर्णय अधिकारी, त्यानंतर ज्या उमेदवारास सर्वात अधिक विधिग्राह्य मते मिळाली असतील तो उमेदवार निवडून आल्याचे जाहीर करील आणि योग्य असेल त्याप्रमाणे ‘नमुना ९’ मधील निवडणूक पत्रक पुरे करील व ते प्रमाणित करील आणि त्याच्या सही केलेल्या प्रती शक्य तितक्या लवकर राज्य निवडणूक आयोग किंवा राज्य निवडणूक आयुक्तांनी प्राधिकृत केलेल्या अधिकाऱ्यांकडे पाठवील.

६७. **निवडणुकी संबंधीच्या कागदपत्रांची अभिरक्षा.**—निवडणूक निर्णय अधिकारी नियम ५१ मध्ये निर्दिष्ट करण्यात आलेली पाकिटे आणि निवडणुकीसंबंधीची इतर सर्व कागदपत्रे ही त्याच्या अभिरक्षेत ठेवील.

६८. **निवडणूक विषयक कागदपत्रे सादर करणे व त्यांची तपासणी.**—(१) निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याच्या अभिरक्षेत असताना—
 (क) इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र ;
 (ख) वापरण्यात न आलेल्या मतपत्रिकांची पाकिटे ;
 (ग) वापरण्यात आलेल्या मतपत्रिकांची पाकिटे, मग त्या मतपत्रिका विधिग्राह्य असोत, प्रदत्त असोत किंवा नाकारण्यात आलेल्या असोत ;
 (घ) मतदाराच्या यादीच्या चिन्हांकित प्रतीची पाकिटे ;

सक्षम न्यायालयांच्या आदेशावाचून ती उघडण्यात येणार नाहीत आणि कोणतीही व्यक्ती किंवा प्राधिकारी उक्त पाकिटातील बाबोंची तपासणी करणार नाही किंवा अशी व्यक्ती किंवा प्राधिकारी यांच्यापुढे ती सादर करण्यात येणार नाहीत.

(२) निवडणुकीसंबंधातील इतर सर्व कागदपत्रे लोकांना पाहण्यासाठी खुली असतील.

६९. **मतपत्रिका किंवा इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्र आणि निवडणूक विषयक कागदपत्रांची अभिरक्षा.**—

निवडणूकीत वापरण्यात आलेली सर्व इलेक्ट्रॉनिक मतदान यंत्रे, संबंधित जिल्हाधिकारी किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी यांच्या अभिरक्षेत ठेवण्यात येतील.

७०. **निवडणूक विषयक कागदपत्रांची विल्हेवाट लावणे.**—

(१) नियम ६८ पोट- नियम (१) मध्ये निर्दिष्ट करण्यात आलेली पाकिटे एक वर्षपर्यंत ठेवण्यात येतील आणि त्यानंतर राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा सक्षम न्यायालयाने तद्विरुद्ध कोणताही निदेश दिला असल्यास त्यास अधीन राहून, ती नष्ट करण्यात येतील.

(२) निवडणुकी संबंधातील इतर सर्व कागदपत्रे ही, ती ज्या प्रभागासंबंधी असतील त्या प्रभागासाठी घेण्यात येणारी पुढील सार्वत्रिक निवडणूक संघेतोपर्यंत राखून ठेवण्यात येतील आणि त्यानंतर ती राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा सक्षम न्यायालयाने तद्विरुद्ध कोणताही निदेश दिला असल्यास त्यास अधीन राहून नष्ट करण्यात येतील.

७१. **प्रसंगोपात रिकाम्या झालेल्या जागा.**—

एखाद्या नगराध्यक्षाचे पद रिकामे झाल्याबदल मुख्य अधिकाऱ्यांकडून कलम ४८ च्या पोट- कलम (२) अनुसार केलेले प्रतिवृत्त मुख्य निवडणूक आयुक्त किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी यांच्याकडे येईल त्यावेळी मुख्य निवडणूक आयुक्त किंवा त्यांनी प्राधिकृत केलेला अधिकारी, ते पद प्रसंगोपात रिकामे झाले आहे. या बदल पडताळणी करून व स्वतःची त्याबदल खात्री करून घेऊन, ते पद भरण्यासाठी सोयीस्करित्या शक्य तितक्या लवकर पोटनिवडणूक घेण्यासाठी तारीख निश्चित करील आणि त्यानंतर या नियमाचे उपबंध आवश्यक त्या फेरफारांसह त्या पोट-निवडणूकीस लागू होतील.

७२. **नगरपंचायत निवडणूकीच्या संबंधातील खर्च.**—

या अधिनियमान्वये घ्यावयाच्या कोणत्याही निवडणूकीच्या संबंधातील खर्च, नगरपंचायत निधीतून नगरपंचायतीमार्फत देय असेल.

७३. या नियमांमध्ये, काहीही अंतर्भूत असले तरीही, राज्य निवडणूक आयोग, महाराष्ट्र नगरपरिषद, नगरपंचायती व आौद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ यांशी सुसंगत असतील असे नगरपंचायतीच्या अध्यक्षपदांच्या थेट निवडणूक घेण्याबाबतीत स्वतंत्रपणे निर्देश देऊ शकतील.

महाराष्ट्र नगरपंचायती (अध्यक्षपदाची थेट निवडणूक) नियम, २०१७

नमूना एक

(नियम ७ आणि ९ पहा)

..... राज्य निवडणूक आयोगाने प्राधिकृत केलेला अधिकारी यांचे कार्यालय

क्रमांक ..... महाराष्ट्र नगरपंचायती (अध्यक्षपदाची थेट निवडणूक) नियम, २०१७ यांच्या नियम ७ आणि ९ याअन्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकाराचा वापर करून मी, ... या राज्य निवडणूक आयोगाने प्राधिकृत केलेला अधिकारी यासोबत जोडलेल्या अनुसूचीचा स्तंभ (१) मध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात आलेल्या नगरपंचायतीच्या अध्यक्षाच्या थेट निवडणुकीच्या संदर्भात याद्वारे पुढीलप्रमाणे नेमणुका करीत आहे :—

- (अ) निवडणूक निर्णय अधिकारी व सहायक निवडणूक निर्णय अधिकारी म्हणून स्तंभ ३ मध्ये ज्याची नावे आहेत, यात यापुढे नगरपंचायतीच्या समोर असा निर्देश करण्यात आलेला आहे अशा स्तंभ १ विनिर्दिष्ट करण्यात आलेला (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची आहेत ते अधिकारी.
- (ब) नामनिर्देशनासाठी अखेरची तारीख व वेळ म्हणून स्तंभ ५ मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची तारीख व वेळ ;
- (क) नामनिर्देशनासाठी जागा म्हणून स्तंभ ६ मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची जागा ;
- (ड) नामनिर्देशनाच्या छाननीसाठी तारीख व वेळ म्हणून स्तंभ ७ मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची तारीख व वेळ ;
- (इ) नामनिर्देशनासाठी छाननी व ते मागे घेणे यासाठीची जागा म्हणून स्तंभ ८ मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची जागा ;
- (फ) विधिग्राहित्या नामनिर्देशित उमेदवाराची यादी प्रसिद्ध करण्यासाठी तारीख म्हणून स्तंभ ९ मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची तारीख ;
- (ग) उमेदवारी मागे घेण्यासाठी शेवटची तारीख म्हणून स्तंभ १० मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची तारीख ;
- (आय) ज्या तारखेस अथवा तारखांस आणि ज्या वेळेत मतदान घेण्यात येईल त्या एक वा अनेक तारखा म्हणून स्तंभ १२ मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाच्या तारखा किंवा तारीख व वेळ ;
- (जे) मतमोजणीची तारीख व वेळ म्हणून स्तंभ १३ मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची तारीख व वेळ ;
- (के) मतमोजणीसाठी जागा म्हणून स्तंभ १४ मध्ये (नगरपंचायतीच्या नावापुढे) विनिर्दिष्ट करावयाची जागा.

जोडपत्र—एक
अनुसूची

नगरपालिकारात्मक	नाव	नामनिर्देशन	नामनिर्देशन	नामनिर्देशन	वैध	नामनिर्देशन	उभे	मतदान	मतमेजणीचा मतमोजणीचे
नाव	पत्र देयाचे	भरण्यासाठीचा	पत्र	पत्र अंजाची	पत्र छानपी	नामनिर्देशन	पत्र मार्ग	असलेल्या	ज्या दिवशी
	व घेण्याचे	अंतिम दिनांक	भरण्याचे	छानपी	करण्याचा	उमेदवाराची	उमेदवारांची	घेण्यात	दिनांक व वेळ
	ज्या दिवशी	व वेळ	ठिकाण	करण्याचा	व	यादी	अंतिम	यादी	येंडल तो
सुरु करण्यात				वेळ व	नामनिर्देशनपत्र	प्रकाशित	दिनांक	प्रसिद्ध	दिनांक किंवा
येंडल तो				दिनांक	मार्ग घेण्याचे	करण्याचा	करण्याचा	ते दिनांक व	
दिनांक				ठिकाण	दिनांक	दिनांक	दिनांक	त्याचा	
						कालावधी			
निवडणूक	सहायक	निवडणूक	निवडणूक						
निर्णय		निवडणूक	निर्णय						
अधिकाऱ्याचे									
नाव	अधिकाऱ्याचे नाव								

टिप्प :—नामनिर्देशनपत्र स्वीकारणे अथवा नाकारणे याबाबत निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याच्या कोणत्याही निर्णयाविरोधात जर अपिलीय अधिकाऱ्याकडे अपिल करावयाचे असेल तर त्यासाठीचा अंतिम दिनांकाकरिता कृपया महाराष्ट्र नगरपालिका (अस्थकपत्रसाठी थेट निवडणुका) नियम, २०१७ चा नियम १९ पहा.

दिनांक :
ठिकाण :

राज्य निवडणूक आयुक्त किंवा
राज्य निवडणूक आयुक्त यांच्याद्वारे प्राधिकृत अधिकारी

नमुना दोन

[नियम १७ (८) पहा]

विधिग्राह्यरित्या नामनिर्दिष्ट केलेल्या उमेदवारांची यादी

..... नगरपंचायतीसाठी अध्यक्ष पदाची थेट निवडणूक

(नाव)

अनुक्रमांक	उमेदवाराचे नाव	उमेदवाराचा पत्ता
१.		
२.		
३.		
४.		
इत्यादी		

ठिकाण :

दिनांक:

निवडणूक निर्णय अधिकारी

नमुना तीन

[नियम १९ (३) (अ) पहावा]

नामनिर्देशनपत्रे स्वीकारण्याच्या किंवा नाकारण्याच्या निर्णयाविरुद्धच्या अपिलांच्या सुनावणीसंदर्भातील सूचना

मी, याद्वारे, महाराष्ट्र नगरपांचायत (अध्यक्षपदासाठी थेट निवडणूक घेणे) नियम, २०१७ च्या नियम १९ च्या पोट-नियम (२) अन्वये मला प्राप्त झालेल्या नोटीशी प्रसिद्ध करतो आणि असे सूचित करतो की, ज्यासंदर्भात नोटीशी प्राप्त झाल्या आहेत, त्या अपिलांची सुनावणी जिल्हा न्यायाधीशासमोर ही नोटीस प्रसिद्ध झाल्याच्या दिनांकानंतर तिसऱ्या दिवशी म्हणजेच ..... रोजी ..... २० ..... प्रारंभ होईल.

अपील विनंती अर्जाची प्रत निवडणूक निर्णय अधिकाऱ्याकडे उपलब्ध आहे आणि निवडणूक निर्णय अधिकारी यांच्या कार्यालयातील जबाबदार अधिकाऱ्याकडून ती प्राप्त करता येईल.(अधिकाऱ्यांकडून)

स्थळ :

दिनांक :

.....
निवडणूक निर्णय अधिकारी

प्राप्त झालेल्या प्रत्येक नोटीशीची प्रत यासह आणि विधिग्राह्यरित्या नामनिर्दिष्ट केलेल्या उमेदवारांची यादी जिल्हा न्यायाधीश, ... यांच्याकडे सविनय अग्रेषित.

नमुना चार

[नियम २२ (१) पहावा]

निवडणूक प्रतिनिधीची नियुक्ती

..... नगरपंचायतीच्या अध्यक्षपदासाठी थेट निवडणूक घेणे.

प्रति,

निवडणूक निर्णय अधिकारी,

..... नगरपंचायत क्षेत्र,

मी, वरील निवडणुकीमधील ..... चा उमेदवार असून याद्वारे, वरील निवडणुकीसाठी या दिवसापासून माझा
निवडणूक प्रतिनिधी म्हणून .....
..... यांची नियुक्ती करतो.

स्थळ :

दिनांक :

उमेदवाराची स्वाक्षरी

मी वरील नियुक्ती स्वीकारतो.

स्थळ :

दिनांक :

निवडणूक प्रतिनिधीची स्वाक्षरी

नमुना पाच

(नियम ३८ पहा)

आक्षेपित मतांची यादी

..... नगरपंचायतीच्या अध्यक्ष पदाकरीता थेट निवडणूक

मतदान केंद्र .....

मतदान केंद्राचा क्रमांक, कोणताही असल्यास.....

नोंदीचा अनुक्रमांक	मतदाराचे नाव	मतदाराच्या यादीतील अनुक्रमांक	मतदाराची सही किंवा अंगठ्याचा ठसा व त्याचा पत्ता	ओळख पटवून देणारा असल्यास त्याचे नाव
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)

आक्षेप घेणाऱ्या व्यक्तीचे नाव	अनामत ठेवलेली रक्कम	मतदान केंद्राध्यक्षाचा प्रत्येक बाबतीत आदेश	अनामत रक्कम परत देण्यात येईल तेव्हा आक्षेप घेणाऱ्या व्यक्तीची उक्त रक्कम मिळाल्याबद्दलची सही
(६)	(७)	(८)	(९)

तारीख :

मतदान केंद्राध्यक्षाची सही.

नमुना सहा

[नियम ४३ (२) पहा]

अंध व अपंग मतदारांची यादी

..... नगरपंचायतीच्या अध्यक्ष पदाकरीता थेट निवडणूक

मतदान केंद्र .....

मतदाराच्या मतदार यादीचा	मतदाराचे पूर्ण नाव	सोबत्याचे पूर्ण नाव	सोबत्याचा पत्ता	सोबत्याची सही किंवा त्याचा अंगठ्याचा ठसा
भाग क्रमांक व अनुक्रमांक	(१)	(२)	(३)	(४)

तारीख .....

मतदान केंद्राध्यक्षाची सही.

नमुना सात

(नियम ४५ पहा)

प्रदत्त मतांची यादी

..... नगरपंचायतीच्या अध्यक्षपदासाठी थेट निवडणूक

मतदान केंद्र .....

मतदान केंद्राचा क्रमांक कोणताही असल्यास .....

नोंदीचा अनुक्रमांक	मतदाराचे नाव	मतदान यादीतील मतदाराचा अनुक्रमांक	मतदाराचा पत्ता	प्रदत्त मतपत्रिकांचा अनुक्रमांक	ज्याने पूर्वीच मतदान केले असेल अशा व्यक्तीस दिलेल्या मतपत्रिकेचा अनुक्रमांक	प्रदत्त मत देणाऱ्या व्यक्तीची सही किंवा अंगठ्याचा ठसा
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)

दिनांक :

मतदान केंद्राध्यक्षाची सही

नमुना-आठ

(नियम ६१ व ६४ पहा)

निकाल पत्र

..... नगरपंचायतीच्या अध्यक्षपदासाठी थेट निवडणूक

मतदान केंद्र	मिळालेल्या वैध मतांची संख्या	एकूण मतांची संख्या	प्रदत्त मतांची संख्या	शेरा					
अ.क्र.	नाव	अ ब क	इतर वैध मते	अवैध मते	मतदान केंद्रावरील एकूण मते				
(१)	(२)	(३)	(४)	(५)	(६)	(७)	(८)	(९)	(१०)

मतदान केंद्रात नोंदलेली एकूण मतसंख्या

दिनांक :

ठिकाण :

निवडणूक निर्णय अधिकारी

नमुना-नऊ

(नियम ६६ पहा)

निवडणुकीचा निकाल

..... नगरपंचायतीच्या अध्यक्षपदासाठी थेट निवडणूक

अ.क्र.	उमेदवाराचे नाव	उमेदवाराला देण्यात आलेल्या वैध मतांची संख्या
(१)	(२)	(३)
१		
२		
३		
४		
इत्यादी		

वैध मतांची एकूण संख्या .....

अवैध मतांची एकूण संख्या .....

प्रदत्त मतांची एकूण संख्या .....

मी असे घोषित करतो की,

नाव : .....

पत्ता : .....

हे रितसर निवडून आले आहेत.

ठिकाण :

दिनांक :

निवडणूक निर्णय अधिकारी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सं. श. गोखले,

शासनाचे उप सचिव.

URBAN DEVELOPMENT DEPARTMENT

Mantralaya, 4th Floor, Madama Cama Marg, Hutatma Rajguru Chowk,
Mumbai 400 032, dated the 13th November 2017.

NOTIFICATION

MAHARASHTRA MUNICIPAL COUNCILS, NAGAR PANCHAYATS AND INDUSTRIAL TOWNSHIPS ACT, 1965.

No.MCO-2017/C.R.348/UD-14.—In exercise of the powers conferred by sub-section (2) of section 321 read with sub-section (1) and clauses (b), (c), (d), (e), (f), (g), (h), (i), (j), (k), (l), (m), (n), (o), (p) and (q) of sub-section (2) of section 17 and section 341B-1A of the Maharashtra Municipal Councils, Nagar Panchayats and Industrial Townships Act, 1965 (Mah.XL of 1965) and dispensing with the conditions of previous publication thereof under sub-section (2) of section 321 of the said Act and of all other powers enabling it in that behalf, the Government of Maharashtra hereby makes the following rules, namely :—

1. *Short title.*—These rules may be called the Maharashtra Municipal Nagar Panchayats (Direct Elections to the post of President) Rules, 2017.

They shall come into force at once.

2. *Definitions.*—(1) In these rules, unless the context, requires otherwise,—

(a) “Act” means the Maharashtra Municipal Councils, *Nagar Panchayats* and Industrial Townships Act, 1965 (Mah. XL of 1965) ;

(b) “Ballot” means ballot by ballot paper or through Electronic Voting Machine ;

(c) “Counterfoil” means the counterfoil attached to a ballot paper printed under the provisions of these rules ;

(d) “Directly Elected President” means the President who is elected under section 341B-1A ;

(e) “election” means the election of President under section 341B-1A ;

(f) “Form” means the Form appended to these rules ;

(g) “President” means the President of *Nagar Panchayat* ;

(h) “Public holiday” means any day which is declared to be a public holiday under the Explanation to section 25 of the Negotiable Instruments Act, 1881 (26 of 1881) or any day which is notified by the State Government to be a holiday for government offices in the State ;

(i) “Marked copy of the list of voters” means the copy of the list of voters set apart for the purpose of marking the names of voters to whom ballot papers are issued at an election ;

(j) “section” means the section of the Act.

(2) Words and expressions used in these rules but not defined in these rules shall have the same meaning as respectively assigned to them in the Act.

3. *Reservation of offices of President and procedure for allotting the reserved seats of different Nagar Panchayats.*—(1) The State Government shall, by order published in the *Official Gazette*, reserve the offices of the President of *Nagar Panchayat* in the State for candidates belonging to the Scheduled Castes, Scheduled Tribes, Backward Class of Citizens and Women. While determining the number of offices to be so reserved,—

(i) the number of offices to be reserved for the candidates belonging to the Scheduled Castes and Scheduled Tribes shall bear, as nearly as may be, the same proportion to the total number of offices to be filled in the State, as the population of the Scheduled Castes or Scheduled Tribes, as the case may be, in the *Nagar Panchayat* of the State bears to the total population in the *Nagar Panchayat* of the State and such offices may be allotted by rotation to different *Nagar Panchayat* in the State.

Explanation.—While calculating the number of offices, the fraction of one-half or more shall be counted as one and the fraction of less than one-half shall be ignored ;

(ii) twenty-seven per cent. of the offices shall be reserved for the candidates belonging to the Backward Class of Citizens and such offices may be allotted by rotation to different *Nagar Panchayat* in the State ;

(iii) not less than one-half of the total number of offices reserved under clauses (i) and (ii) for women candidates belonging to the Scheduled Castes, Scheduled Tribes or, as the case may be, Backward Class of Citizens ; and

(iv) not less than one-half (including the number of offices reserved for women belonging to the Scheduled Castes, Scheduled Tribes and the Backward Class of Citizens) of the total number of offices to be filled in the State, shall be reserved for women candidates ; and such offices may be allotted by rotation to different *Nagar Panchayat* in the State. In determining such figure, a fraction shall be taken into consideration so as to ensure that not less than one-third of the total number of offices of Presidents are reserved for the above categories are reserved for women.

(2) The procedure for allotting reserved seats to different *Nagar Panchayat* shall be as follows :—

(i) While allotting the offices of the President, for persons belonging to the Scheduled Castes, Scheduled Tribes and the Backward Class of citizens (including women belonging to the said categories), the offices of the Presidents reserved for any of the said categories in the immediately preceding term, shall be excluded.

(ii) Subject to the provisions of Clause (i),—

(a) the reservation of offices of the Presidents for candidates belonging to the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes in the *Nagar Panchayat* shall be made with reference to the largest percentage of population of the said category in the *Nagar Panchayat* to the total population of such *Nagar Panchayat*, in the descending order :

Provided that, in case where the name of any *Nagar Panchayat*, appears in both the categories, that is to say, the Scheduled Castes and the Scheduled Tribes, the reservation of the office of the President for such *Nagar Panchayat*, shall be decided on the basis of higher percentage of the population belonging to either of the said categories and in such case, the next *Nagar Panchayat*, in that order shall be reserved for other category :

Provided also that, in case where the percentage of both the categories is equal, the reservation of such offices shall be decided by drawing lots ;

(b) offices reserved for Backward Class of citizens and women shall be allotted by drawing lots and offices may be allotted by rotation to different *Nagar Panchayat* in the State.

(iii) The offices of the President so reserved and allotted shall be notified in the *Official Gazette*.

4. *Tenure of reservation of office of President of Nagar Panchayat*.—The office of the President in a *Nagar Panchayat*, reserved for the Scheduled Castes, the Scheduled Tribes or the category of Backward Class of Citizens or women, as the case may be, shall continue to be reserved for the full term of five years for the same category for which it has been reserved.

5. *Maintenance of lists of voters*.—(1) The Chief Officer shall maintain the authentic copy of each list of voters prepared under section 11 without making any alterations therein.

(2) The said lists of voters shall be kept in the *Nagar Panchayat* chest or safe under lock and key ; and the officer whose duty is to keep the key of the chest or safe shall be responsible for the safe custody of the said list.

6. *Powers of State Election Commissioner to appoint and deploy the staff of Nagar Panchayat*.—The State Election Commissioner shall have the power to appoint or deploy the officers and members of the staff of *Nagar Panchayat* for conduct of election and other matters relating thereto. Such officers and members of staff shall function under the superintendence, direction and control of the State Election Commissioner.

7. *Fixation of various stages of election.*—(1) For the purpose of holding a general election, the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner, shall, as occasion may require, by order in Form I, appoint or reappoint dates, time and place for all or any of the stages of the election, as follows :—

(a) the last date for making nominations which shall be after (eight days) from the date of final publication of the list of voters and the time and place for making nominations ;

(b) the date for the scrutiny of nominations shall be the next day after the last date for making nominations and where such date is reappointed under a subsequent order such date shall be the next-day after the date of such subsequent order ;

(c) the last date for withdrawal of candidatures, which shall be a date not later than the fifteenth day and not earlier than the fifth day after the date, or the reappointed date, for scrutiny of nominations and where such date for withdrawal and subsequent stages of the election are reappointed under a subsequent order such date for withdrawal shall not be later than the fifteenth day and not earlier than the fifth day after the date of such subsequent order or, if that day is a public holiday, the next succeeding day which is not a public holiday ;

(d) the date on which a poll shall, if necessary, be taken, shall be a date not earlier than the eighth day after the last date, or the re-appointed last date, for withdrawal of candidatures, and where previous stages of the election are completed and the date on which a poll shall, if necessary, be taken is appointed under a subsequent order, such date shall be a date not earlier than the eighth day after the date of such subsequent order. In every case, the time during which the poll shall be taken on the date so appointed or re-appointed shall be specified :

Provided that, such date shall not be earlier than two months before the date of expiry of term of office of President of the *Nagar Panchayat* to which such election is to be made ;

(e) the date or dates and the time and place for the counting of votes ; and

(f) the dates, time and places for other stages of the elections.

(2) Where the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner makes any order under sub-rule (1), he shall,—

(a) if the order is for appointing or re-appointing dates for all stages of the election not less than ten days before the last date fixed for the nomination of candidates ;

(b) if the order is for re-appointing the date for taking a poll not less than eight days before the revised date fixed for taking the poll ;

(c) if the order is for re-appointing the date for scrutiny of nominations or for any of the subsequent stages (other than the date for poll) not less than five days before the revised date fixed for the next stage of the election ;

cause the order to be published as a public notice in the same manner as is provided in clauses (a) and (c) of sub-section (2) of section 326 of the Act, and where there are local newspapers, also additionally by publication in one or more of such newspapers. The State Election Commissioner or, an officer authorised by the State Election Commissioner, shall also arrange to give wide publicity to the election programme by affixing copies of the order in Marathi at the *Nagar Panchayat* office and at such other conspicuous places within the *Nagar Panchayat* area as may be deemed fit and by causing the said order to be published in such other manner as he deems fit.

(3) Where an appeal is presented under rule 19 against the decision of a Returning Officer accepting or rejecting a nomination paper in respect of the election, the revised last date for the withdrawal of candidatures in respect of such election shall be the third day after the date on which such appeal is decided. If it is necessary to take a poll and the date appointed therefor under sub-rule (1) is already passed or is earlier than the Eighth day after the revised last date for the withdrawal of candidatures, the State Election Commissioner or an officer authorised by

the State Election Commissioner shall appoint a revised date on which the poll shall be taken (which shall be a date not earlier than the Eighth day after the revised last date for the withdrawal of candidatures), and a revised date for the counting of votes, in respect of that election. Such order shall be published in the same manner in which the original order made under sub-rule (1) is published.

8. *Postponement of elections during the period of National or State mourning.*—(1) If the last date appointed for making nominations falls during a period which is declared by Government to be a period of National or State mourning, the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner shall postpone the election programme and appoint fresh dates so as to commence various stages of the election after the expiry of such period, irrespective of the fact whether the last date appointed for making nominations has been declared a public holiday or not.

(2) If the period of such mourning commences on the date appointed for scrutiny of nominations or on the last date appointed for withdrawal of candidatures, any such date shall not be postponed, but the dates for subsequent stages of the election shall be revised by the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner so that those stages may commence after the expiry of the mourning period.

(3) If the period of such mourning commences on any date appointed for taking a poll or for counting of votes and the poll or counting of votes has already commenced, then the poll or the counting of votes, as the case may be, shall not be postponed, but in other cases the dates shall be revised by the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner so that these stages of the election may be held after the expiry of the mourning period.

9. *Appointment of Returning Officer and Assistant Returning Officer.*—(1) The State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner shall by order appoint the Chief Officer or any other officer of the *Nagar Panchayat* or any officer of Government to be a Returning Officer in respect of any election or part of an election under these rules.

(2) (a) The State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner may, if deemed necessary, appoint any officer of a *Nagar Panchayat* or of Government to be an Assistant Returning Officer to assist any Returning Officer in the performance of his functions.

(b) The Assistant Returning Officer shall, subject to the control of the Returning Officer, be competent to perform all or any of the functions of the Returning Officer :

Provided that, no Assistant Returning Officer shall perform any of the functions of the Returning Officer which relates to the scrutiny of nomination papers unless the Returning Officer is unavoidably prevented from performing the said function.

10. *Returning Officer to include Assistant Returning Officer for performing functions of Returning Officer.*—Subject to the provisions of sub-rule (2) of rule 9, reference in these rules to the Returning Officer shall, unless the context otherwise requires be deemed to include an Assistant Returning Officer.

11. *General duty of Returning Officer.*—It shall be the general duty of the Returning Officer at any election to do all such acts and things as may be necessary for effectually conducting the election in the manner provided by these rules.

12. *Polling Stations.*—The Returning Officer shall provide a sufficient number of polling stations where election is to be held and shall not later than seven days before the date of poll, publish a list showing the polling stations and the areas in which they will be set up (hereinafter referred to as the "polling area").

13. *Appointment of Presiding and Polling Officers.*—(1) The Returning Officer shall appoint a Presiding Officer for each Polling Station and such Polling Officer or Officers to assist the Presiding Officer, as he thinks necessary, but shall not appoint any person who has been employed by or on behalf of, or has been otherwise working for, a candidate in or about the election :

Provided that, if a Polling Officer is absent from the polling station, the Presiding Officer may appoint any person who is present at the polling station, other than a person, who has been employed by or on behalf of, or has been otherwise working for, a candidate in or about the election, to be the polling officer during the absence of the former officer, and inform the Returning Officer accordingly.

(2) A polling officer shall, if so directed by the Presiding Officer, perform all or any of the functions of a Presiding Officer under these rules.

(3) If the Presiding Officer, owing to illness or other unavoidable cause, is obliged to absent himself from the polling station, his functions shall be performed by such polling officer as has been previously authorised by the Returning Officer to perform such functions during any such absence.

(4) References in these rules to the Presiding Officer shall, unless the context otherwise requires, be deemed to include any person performing any function which he is authorised to perform under sub-rule (2), or as the case may be, under sub-rule (3).

14. *General duty of Presiding Officer.*—It shall be the general duty of the Presiding Officer at a polling station to keep order thereat and to see that the poll is fairly taken.

15. *Control.*—The Returning Officer, Assistant Returning Officer, Presiding Officers, Polling Officers and all other persons appointed for any matter connected with these rules shall work under the direction and supervision of the State Election Commissioner or an Officer authorised by the State Election Commissioner.

16. *Nomination of candidates.*—(1) Any person may be nominated as a candidate for election of President, if he is qualified to be chosen for the post of President under the provisions of the Act.

(2) Every nomination paper shall be in form specified by the State Election Commission which shall be supplied by the Returning Officer to any voter on demand. The nomination paper duly completed and signed by the candidate and by a voter of the concerned *Nagar Panchayat* area as proposer in case the candidate is sponsored by a recognised political party, or by five voters of the concerned *Nagar Panchayat* area as proposers in case of any other candidates. The nomination paper shall be delivered to the Returning Officer by such candidate either in person or by his proposer, on or before the date, time appointed under sub-rule (1) of rule 7, during the time and at the place specified thereunder.

(3) Any person who is qualified to vote, under sub-section (1) of section 12 and whose name is entered in the list of voters for the concerned *Nagar Panchayat* area for which the candidate is nominated, may subscribe as proposer. He shall not subscribe as proposer more than one such nomination paper. If he does so, all the nomination papers so subscribed, except the one received first shall, notwithstanding anything contained in sub-rule (2) of rule 17, be invalid. The same candidate may, however, be nominated by more than one nomination paper for election to the post of President, if the nomination papers are subscribed by different proposers :

Provided that, not more than four such nomination papers shall be presented by or on behalf of any candidate, or accepted by the Returning Officer, for such election.

(4) Every person desirous of contesting election to a seat reserved for the Scheduled Castes, Scheduled Tribes or, as the case may be, Backward Class of Citizens, shall be required to submit, alongwith the nomination paper, Caste Certificate issued by the Competent Authority and the Validity Certificate issued by the Scrutiny Committee in accordance with the provisions of the

Maharashtra Scheduled Castes, Scheduled Tribes, De-notified Tribes (*Vimukta Jatis*), Nomadic Tribes, Other Backward Classes and Special Backward Category (Regulation of Issuance and Verification of) Caste Certificate Act, 2000 (Mah. XXIII of 2001),

or if permitted under the Act.,

(i) a true copy of the application preferred by him to the Scrutiny Committee for issuance of the Validity Certificate or any other proof for having made such application to the Scrutiny Committee ; and

(ii) an undertaking that he shall submit, within a period of six months from the date of his election, the Validity Certificate issued by the Scrutiny Committee.

(5) On receiving a nomination paper under sub-rule (2), the Returning Officer shall inform the person delivering the same of the day, time and place fixed for the scrutiny of nominations and shall enter on the nomination paper its serial number and shall sign thereon a certificate stating the date on which and the hour at which the nomination paper has been delivered to him. The Returning Officer shall then sign a receipt for the nomination paper and the notice of scrutiny as prescribed by the State Election Commission and hand over the same to the person presenting the nomination paper. As soon as may be after receipt of a nomination paper, the Returning Officer shall cause to be affixed in some conspicuous place in his office and a notice of the nomination along with a true copy of Part A of the nomination paper.

17. *Scrutiny of nomination papers.*—(1) The candidates, one proposer of each candidate and one other person duly authorised in writing by each candidate, but no other person, may attend at the time and place fixed for the scrutiny of the nomination papers under rule 7, and the Returning Officer shall give them all reasonable facilities for examining the nomination papers of all candidates which have been delivered as required by sub-rule (2) of rule 16.

(2) The Returning Officer shall examine the nomination papers and decide all objections which may be made to any nomination, and may, either on such objection or on his own motion, after such summary inquiry, if any, as he thinks necessary, reject any nomination paper on any of the following grounds, that is to say,—

(a) that the candidate is not qualified or is disqualified for election under the Act.

(b) that the proposer is not qualified to nominate the candidate ;

(c) that there has been a failure to comply with any of the provisions of the Act or prescribed by these rules ;

(d) that the candidate or proposer is not identical with the person whose electoral number is specified in the nomination paper as the number of such candidate or proposer, as the case may be ;

(e) that the signature of the candidate or the proposer on the nomination paper is not genuine or is obtained by fraud.

(3) Nothing contained in clause (c), (d) or (e) of sub-rule (2) shall be deemed to authorise the rejection of the nomination of any candidate on the ground of any irregularity in respect of a nomination paper, if the candidate has been duly nominated by means of another nomination paper in respect of which no irregularity has been committed.

(4) The Returning Officer shall not reject any nomination paper on the ground of any defect which is not of a substantial character.

(5) The Returning Officer shall hold the scrutiny on the date appointed in this behalf under clause (d) of sub-rule (1) of rule 7 and shall not allow any adjournment of the proceedings, except when such proceedings are interrupted or obstructed by riot or open violence or by causes beyond his control :

Provided that, in case any objection is raised by the Returning Officer or is made by any other person, the candidate concerned may be allowed time to rebut it not later than the next day, and the Returning Officer shall record his decision on the date to which the proceedings have been adjourned.

(6) The Returning Officer shall endorse on each nomination paper his decision accepting or rejecting the same and, if the nomination paper is rejected, shall record in writing a brief statement of his reasons for such rejection.

(7) For the purposes of this rule, the production of a certified copy of an entry made in the list of voters shall be conclusive evidence of the right of any voter named in that entry to stand for election or to subscribe a nomination paper, as the case may be, unless it is proved that the candidate or the proposer is disqualified.

(8) Immediately after all the nomination papers have been scrutinised and decisions accepting or rejecting the same have been recorded, the Returning Officer shall prepare a list of validly nominated candidates in 'Form II'. The Returning Officer shall then affix such list on his notice board and shall record the date on which and time at which the list was so affixed.

18. *Deposit.*—(1) On or before the date appointed for the delivery of nomination papers, each candidate shall deposit, or cause to be deposited, with the Returning Officer a deposit of a sum of rupees 1,000 in case of *Nagar Panchayat*,

in cash and no candidate shall be deemed to be duly nominated, unless such deposit is made :

Provided that, where the seat is reserved for Women or for Scheduled Castes or for Scheduled Tribes or, as the case may be, for the Backward Class of Citizens, the sum to be so, deposited by or on behalf of a candidate, shall be 50 per cent. of the amount payable under this rule.

(2) If a candidate by whom or on whose behalf the deposit referred to in sub-rule (1) has been made withdraws his candidature in the manner and within the time specified in these rules ; or if the nomination of any such candidate is refused, the deposit shall be returned to the person by whom it was made ; and, if any candidate dies before the commencement of the poll, any such deposit, if made by him shall be returned to his legal representative or, if not made by the candidate, shall be returned to the person by whom it was made.

(3) On a candidate being elected, such deposit shall be returned to him or to the person who made it, as the case may be, as soon as may be after the declaration of the result.

(4) On a candidate failing to get elected, if the number of valid votes polled by him does not exceed one-eighth of the total number of valid votes polled by all the candidates, the deposit shall be forfeited to the *Nagar Panchayat*.

(5) A deposit made in respect of an unsuccessful candidate, if not forfeited under sub-rule (4) shall be returned to the person making it as soon as may be, after the publication of the result of the election in the *Official Gazette*.

19. *Appeal.*—(1) An appeal shall lie to the District Judge of the district in which the area of the *Nagar Panchayat* is situated as herein provided from any decision of a Returning Officer accepting or rejecting nomination paper.

(2) Any candidate aggrieved by a decision of the Returning Officer accepting or rejecting a nomination paper, may present an appeal therefrom to the District Judge within a period of three days from the date of publication of the list of validly nominated candidates :

Provided that, where an appeal is presented, such candidate shall, not later than 3 O'clock in the afternoon of the day next following the date of presentation of the appeal to the District Judge, give a notice of the appeal to the Returning Officer.

(3) If one or more notices has or have been received in accordance with the proviso to sub-rule (2), the Returning Officer shall, immediately after the expiry of four days from the date of publication of the list of validly nominated candidates,—

(a) publish a notice in Form III by affixing it to his notice board together with a statement that the hearing of the appeal shall commence before the District Judge on the third day after the date of such publication of the notice or if that day is a public holiday, the next succeeding day which is not a public holiday and that the copy of the petition of appeal is available with the Returning Officer ; and

(b) send to the District Judge a copy of each of the notices, the intimation referred to in clause (a) and the list of validly nominated candidates.

(4) On receipt of copies of notices and other documents referred to in the last preceding sub-rule, the District Judge shall intimate to the Returning Officer the day or days appointed by him for hearing of the appeal or appeals and also notify such day or days on his notice-board. As soon as such intimation is received from the District Judge, the Returning Officer shall also display a copy of such intimation on his notice-board for informing the parties concerned the date or dates appointed for hearing the appeal or the appeals, as the case may be.

(5) The Returning Officer shall, on application made by or on behalf of a candidate, supply forthwith to the applicant a copy of the decision accepting or rejecting a nomination paper together with the statement of reasons, recorded by him.

(6) In every appeal under this rule, the appellant shall join as respondents all the candidates (other than himself) whose nominations have been accepted by the Returning Officer.

(7) The intimations affixed to the notice-board of the Returning Officer under sub-rules (3) and (4) shall be deemed to be sufficient notice, both of the presentation of an appeal under this rule and of the date on which the hearing thereof shall commence before the District Judge and it shall not be necessary to give any other notice to the appellants or the respondents and the appeal or appeals shall be deemed to have been fixed for peremptory hearing on the said date. For the purpose of the appeal, the District Judge may, except as provided in this rule, exercise any of the powers of a Civil Court.

(8) Every appeal under this rule shall be heard *de die in diem* and disposed of by the District Judge as expeditiously as possible, and his decision shall be communicated forthwith to the Returning Officer.

(9) In every case where notice of any appeal has been given to the Returning Officer, he shall, upon receipt of the communications of the District Judge referred to in sub-rule (8), republish by affixing to his notice-board the list of validly nominated candidates after revising it if necessary in conformity with the decision of the District Judge.

(10) The decision of the District Judge on appeal under this rule, and subject only to such decision, the decision of the Returning Officer, accepting or rejecting the nomination of a candidate shall be final and conclusive and shall not be called in question in any Court.

(11) Any appeal presented to the District Judge under this rule may be inquired into and disposed of by any Judge not lower in rank than an Assistant Judge to whom the case or such cases generally may be referred to by the District Judge, and any reference to the District Judge in this rule shall then be construed as a reference to such Judge.

20. *Assignment of symbols to and publication of list of contesting candidates.*—This exercise shall be carried out as per the procedure prescribed by the State Election Commission.

21. *Withdrawal of candidature.*—(1) Any candidate may withdraw his candidature by notice in writing subscribed by him and delivered to the Returning Officer,—

(a) where no appeal is presented under rule 19, on or before the day appointed under clause (c) of sub-rule (1) of rule 7, and

(b) where such appeal is made, on or before the third day after the date on which the appeal is decided.

(2) The notice shall be delivered to the Returning Officer before 3 O'clock in the afternoon on the last day fixed under sub-rule (1) for withdrawal of candidature.

(3) The notice may be given either by the candidate in person or by his proposer or election agent who has been authorised in this behalf in writing by the candidate.

(4) No person who has given a notice of withdrawal of his candidature under sub-rule (1) shall be allowed to cancel the notice.

(5) The Returning Officer shall, on being satisfied as to the genuineness of a notice of withdrawal and the identity of the person delivering it under sub-rule (1), cause a notice to be affixed on the notice-board in his office.

22. *Appointment of Election Agent and revocation of such appointment.*—(1) If a candidate desires to appoint an election agent, such appointment shall, subject to the provisions of sub-rule (3), be made in Form IV and lodged with the Returning Officer either at the time of delivering the nomination paper or at any time before the election.

(2) The appointment of the election agent may be revoked by the candidate at anytime by a declaration in writing signed by him and lodged with the Returning Officer. Such revocation shall take effect from the date on which it is so lodged. In the event of such revocation or in the event of the election agent dying before, or during the period of the election, the candidate may appoint a new election agent in accordance with the provisions of sub-rule (1).

(3) No person, who is for the time being disqualified under sub-section (11) of section 21 from being elected at any election to a *Nagar Panchayat*, shall so long as the disqualification subsists, be appointed as an election agent.

23. *Appointment of Polling Agent.*—(1) At an election at which a poll is to be taken any contesting candidate, or his election agent, may, appoint one agent and two relief agents to act as polling agents, of such candidate at each polling station. Such appointment shall be made by a letter in writing in duplicate signed by the candidate or his election agent.

(2) The candidate or his election agent shall deliver the duplicate copy of the letter of appointment to the polling agent, who shall, on the date fixed for the poll, present it to, and sign the declaration contained therein before, the Presiding Officer. The Presiding Officer shall retain the duplicate copy presented to him in his custody. No polling agent shall be allowed to perform any duty at the polling station, unless he has complied with the provisions of this sub-rule.

24. *Appointment of Counting Agent.*—(1) Each contesting candidate or his election agent may appoint—as many counting agents as permitted by the Returning Officer to act as counting agents of such candidate by letter in writing in duplicate signed by the candidate or his election agent :

Provided that, at least one counting agent shall be permitted for each counting table.

(2) Before the commencement of the counting of votes, the candidate or his election agent shall give notice of the appointment of such counting agents to the Returning Officer by forwarding to such officer the letter of appointment referred to in sub-rule (1).

(3) The candidate or his election agent shall also deliver the duplicate copy of the letter of appointment to the counting agent who shall, on the date fixed for the counting of votes, present it to, and sign the declaration contained therein before the Returning Officer. The Returning Officer shall retain the duplicate copy presented to him in his custody. No counting agent shall be allowed to perform any duty at the place fixed for the counting of votes, unless he has complied with the provisions of this sub-rule.

25. *Revocation of appointment or death of Polling Agent.*—(1) The appointment of the polling agent may be revoked by the candidate at any time before the commencement of the poll by a declaration in writing signed by him.

(2) Such declaration shall,—

(a) in the case where the appointment is revoked not less than seven days before the commencement of the poll, be lodged with the Returning Officer ;

(b) in any other case, be lodged with the Returning Officer or the Presiding Officer of the polling station where the polling agent was appointed for duty.

(3) If the polling agent of a candidate dies before the close of the poll, the candidate or his election agent shall forthwith report in writing the fact of such death,—

(a) in the case where the death takes place not less than seven days before the commencement of the poll, to the Returning Officer, and

(b) in any other case, to the Returning Officer or the Presiding Officer of the polling station where the polling agent was appointed for duty.

(4) Wherever the Returning Officer receives any declaration or report made under sub-rule (1) or (2), he shall forthwith communicate such declaration or report, as the case may be, to the Presiding Officer of the polling station where such polling agent was appointed for duty.

(5) Where the appointment of a polling agent is revoked under sub-rule (1) or where the polling agent dies before the close of the poll, the candidate or his election agent may, at any time before the poll is closed, appoint a new polling agent in accordance with the provisions of sub-rule (1) of rule 23 :

Provided that, the letter of appointment of a new polling agent shall,—

(a) in the case where such appointment is, made not less than seven days before the commencement of the poll, be given to the Returning Officer, and

(b) in any other case, be given to the Returning Officer or the Presiding Officer of the polling station where the new polling agent is appointed.

(6) The provision of sub-rule (2) of rule 23, shall apply in relation to a polling agent appointed under sub-rule (5) as they apply in relation to a polling agent appointed under sub-rule (1) of rule 23.

26. *Revocation of appointment or death of Counting Agent.*—(1) The appointment of the counting agent may be revoked by the candidate at any time before the commencement of the counting of votes by a declaration in writing signed by him. Such declaration shall be lodged with the Returning Officer.

(2) If the counting agent of a candidate dies before the completion of the counting of votes, the candidate or his election agent shall forthwith report the death in writing to the Returning Officer.

(3) Where the appointment of a counting agent is revoked under sub-rule (1) or where the counting agent dies before the completion of the counting of votes, the candidate or his election agent may appoint a new counting agent in the manner, laid down in sub-rule (1) of rule 24.

(4) The provisions of sub-rules (2) and (3) of rule 24 shall apply in relation to a counting agent appointed under sub-rule (3) as they apply in relation to a counting agent appointed under sub-rule (1) of rule 24.

27. *Death of candidate before poll.*—If a contesting candidate dies and a report of his death is received by the Returning Officer before the commencement of the poll, the Returning Officer shall, upon being satisfied of the fact of the death of the candidate, countermand the poll and report the fact to the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner and all proceeding with reference to the election ; shall be commenced a new in all respects, as if for a new election :

Provided that,—

(i) no further nomination shall be necessary in the case of a person who was a validly nominated candidate at the time of the countermanding of the poll ; and

(ii) no person who has given a notice of withdrawal of his candidature under rule 21 before the countermanding of the poll, shall be ineligible for being nominated as a candidate for the election after such countermanding.

28. *Uncontested election.*—(1) If in any *Nagar Panchayat* area, if only one candidate has filed a nomination for the post of President, and his nomination has been accepted, the Returning Officer shall forthwith declare such candidate to be duly elected.

(2) If in any *Nagar Panchayat* area, only one nomination out of several nominations made, has been accepted and if no appeal under rule 19, has been filed or if the appeal or appeals so filed, have been duly rejected, the Returning Officer shall declare the candidate whose nomination has been accepted, to be duly elected.

29. *Contested elections.*—In case other than those covered by rule 28, a poll shall be taken.

30. *Manner of voting at elections.*—At every contested election, votes shall be casted through Electronic Voting Machine or ballot as the case may be.

31. *Ballot box or Electronic Voting Machine.*—Every ballot box or Electronic Voting Machine shall be of such design and colour, as may be approved by the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner. It shall be so constructed that ballot papers can be introduced therein but cannot be withdrawn therefrom without the box being unlocked and the seals being broken.

32. *Ballot paper or Electronic Voting Machine.*—The ballot paper or Electronic Voting Machine shall be in the form specified by the State Election Commission.

33. *Arrangement at polling stations.*—(1) Outside each polling station, there shall be displayed prominently,—

(a) a notice specifying the polling area, the voters of which are entitled to vote at the polling station, and where the polling station has more than one polling booth, at each one of such booths, the description of voters allotted to such booth ; and

(b) a copy of the list of contesting candidates.

(2) The Returning Officer shall cause to be provided at every polling station compartment, referred to in these rules as a "polling compartment" in which voters can record their votes screened from observation.

(3) The Returning Officer shall provide at each polling station one voting machine and copies of relevant part of the electoral roll and such other election material as may be necessary for taking the poll.

34. *Admission to polling station.*—The Presiding Officer shall regulate the number of voters to be admitted at any one time inside the polling station and shall exclude therefrom all persons other than—

(a) polling officers ;

(b) public servants on duty in connection with the election ;

(c) persons authorised by the State Election Commission or an officer authorised by the State Election Commissioner or the Returning Officer ;

(d) candidates, their election agents and subject to the provisions of rule 23, one polling agent of each candidate ;

(e) a child in arms accompanying a voter ;

(f) a person accompanying a blind or infirm voter who cannot move without help ; and

(g) such other person as the Returning Officer or the Presiding Officer may employ for the purpose of identifying the voter.

35. *Preparation of ballot boxes or Electronic Voting Machines for poll.*—The preparation of ballot boxes or Electronic Voting Machines shall be such as prescribed by the State Election Commission.

36. *Facilities for women voters.*—(1) Where a polling station is for both men and women voters, the Presiding Officer may direct that they shall be admitted into the polling station alternately in separate batches.

(2) The Returning Officer or the Presiding Officer may appoint a woman to serve as an assistant at a polling station to assist women voters and also to assist the Presiding Officer generally in taking the polling in respect of women voters, and, in particular, to help in searching any women voters in case it becomes necessary.

37. *Identification of voters.*—(1) The Presiding Officer may employ at the polling station such persons, as he thinks fit, to help in the identification of the voters or to assist him to otherwise in taking a poll.

(2) As each voter enters the polling station, the Presiding Officer or the Polling Officer, authorised by him in this behalf, shall check the voter's name and other particulars with the relevant entry in the list of voters and then call out the serial number, name and other particulars of the voter.

(3) In deciding the right of a person to obtain a ballot paper, the Presiding Officer or the Polling Officer, as the case may be shall overlook merely clerical or printing errors, in an entry in the list of voters, if he is satisfied that such person is identical with the voter to whom such entry relates.

38. *Challenging of identity.*—(1) Any candidate, election agent or polling agent may challenge the identity of a person claiming to be a particular voter by first depositing a sum of Rs.2 in cash with the Presiding Officer for each such challenge.

(2) On such deposit being made, the Presiding Officer shall—

(a) warn the person challenged of the penalty for personation ;

(b) read the relevant entry in the list of voters in full and ask him whether he is person referred to in that entry ;

(c) enter his name and address in the list of challenged votes in 'Form V', and

(d) require him to affix his signature in the said list.

(3) The Presiding Officer shall thereafter hold a summary inquiry into the challenge and may for that purpose—

(a) require the challenger to adduce evidence in proof of the challenge and the person challenged to adduce evidence in proof of his identity ;

(b) put to the person challenged any questions necessary for the purpose of establishing his identity and require him to answer them on oath ; and

(c) administer an oath to the person challenged and any other person offering to give evidence.

(4) If, after the inquiry, the Presiding Officer considers that the challenge has not been established, he shall allow the person challenged to vote ; and if he considers that the challenge has been established, he shall debar the person challenged from voting.

(5) If the Presiding Officer is of the Opinion that the challenge is frivolous or has not been made in good faith, he shall direct that the deposit made under sub-rule (1) be forfeited to the *Nagar Panchayat*, and in any other case, he shall return it to the challenger at the conclusion of the inquiry.

39. *Safeguards against personation.*—(1) With a view to preventing personation of voters, every voter about whose identity the Presiding Officer or the polling officer, as the case may be, is satisfied, shall allow his left forefinger to be inspected by the Presiding Officer or the polling officer and an indelible ink mark to be put on it.

(2) If any voter refuses to allow his left forefinger to be inspected or marked in accordance with sub-rule (1) or has already such a mark on his left forefinger or does any act with a view to removing the ink mark, he shall not be supplied with any ballot paper or allowed to vote.

(3) Any reference in this rule to the left forefinger of a voter shall, in the case where the voter has his left forefinger missing, be construed as a reference to any other finger of his left hand and shall, in the case where all the fingers of his left hand are missing, be construed as a reference to the forefinger or any other finger of his right hand, and shall, in the case where all his fingers of both the hands are missing, be construed as reference to such extremity of his left or right arm as he possesses.

40. *Issue of ballot paper.*—(1) No ballot paper shall be issued to any voter before the hour fixed for the commencement of the poll.

(2) No ballot paper shall be issued to any voter after the hours fixed for the closing of the poll, except to those voters who are present at the polling station at the time of the closing of the poll. Such voters shall be allowed to record their votes even after the poll closes.

(3) Every ballot paper shall, before it is issued to a voter and the counterfoil attached to such ballot paper, be stamped on the back with such distinguishing mark as the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner may direct, and every ballot paper shall, before such issue, be signed in full on its back by the Presiding Officer.

(4) At the time of issuing a ballot paper to a voter, the Polling Officer shall—

(a) record on its counterfoil the serial number of the voter as entered in the marked copy of the list of voters ;

(b) obtain the signature or thumb impression of that voter on the said counterfoil ; and

(c) mark the name of the voter in the marked copy of the list of voters to indicate that a ballot paper has been issued to him, without, however, recording therein the serial number of the ballot paper issued to that voter :

Provided that, no ballot paper shall be delivered to a voter unless he has put his signature or thumb impression on the counterfoil of that ballot paper.

(5) No person in the polling station shall note down the serial number of the ballot paper issued to a particular voter.

41. *Procedure for voting through Electronic Voting Machine.*—The procedure for voting through Electronic Voting Machine shall be such as prescribed by the State Election Commission.

42. *Voting procedure.*—The voting procedure shall be such as prescribed by the State Election Commission.

43. *Recording of votes of blind or infirm voter.*—(1) If the Presiding Officer is satisfied that owing to blindness or other physical infirmity, a voter is unable to recognise the symbols on the ballot paper or to make a mark thereon without assistance, the Presiding Officer shall permit the voter to take with him a companion of not less than twenty-one years of age to the voting compartment for recording the vote on the ballot paper on his behalf and in accordance with his wishes, and, if necessary, for folding the ballot paper so as to conceal the vote and inserting it into the ballot box :

Provided that, no person shall be permitted to act as the companion of more than one voter at any polling station on the same day :

Provided further that, before any person is permitted to act as the companion of a voter on any day under this rule, he shall be required to declare that he will keep secret the vote recorded by him on behalf of the voter and that he has not already acted as the companion of any other voter at any polling station on that day.

(2) The Presiding Officer shall keep a record in Form VI of all cases under this rule.

44. *Spoilt and returned ballot papers.*—(1) A voter who has inadvertently dealt with his ballot paper in such a manner that it cannot be conveniently used as a ballot paper may, on returning it to the Presiding Officer and on satisfying him of the inadvertence, be given another ballot paper, and the ballot paper so returned shall be marked as "Spoilt-cancelled" by the Presiding Officer.

(2) If a voter after obtaining a ballot paper decides not to use it, he shall return it to the Presiding Officer, and the ballot paper so returned shall be marked as "Returned-cancelled" by the Presiding Officer.

(3) All ballot papers cancelled under sub-rule (1) or sub-rule (2) shall be kept in a separate packet.

45. *Tendered votes.*—(A) *In case of Ballot Papers.*—(1) If a person representing himself to be a particular voter applies for a ballot paper after another person has already voted as such voter, he shall, on satisfactorily answering such questions relating to his identity as the Presiding Officer may ask, be entitled, subject to the following provisions of this rule, to mark a ballot paper (hereinafter in these rules referred to as a "tendered ballot paper") in the same manner as any other voter.

(2) Every such person shall, before being supplied with a tendered ballot paper, sign his name against the entry relating to him in a list in Form VII.

(3) A tendered ballot paper shall be the same as the other ballot papers used at the polling station, except that it shall be,—

(a) serially the last in the bundle of ballot papers issued for use at the polling station ; and

(b) endorsed on the back with the words "tendered ballot paper" by the Presiding Officer in his own hand and signed by him.

(4) The voter, after marking a tendered ballot paper in the polling compartment and folding it, shall, instead of putting it into the ballot box, give it to the Presiding Officer, who shall place it in a cover specially kept for the purpose.

(B) *In case of Electronic Voting Machine.*—In case of Electronic Voting Machine the procedure to be followed for tendered votes shall be as such prescribed the State Election Commission.

46. *Closing of poll.*—(1) The Presiding Officer shall close a polling station at the hour fixed in that behalf under rule 7 and shall not thereafter admit any voter into the polling station :

Provided that, all voters present at the polling station before it is closed shall be allowed to cast their votes.

(2) If any question arises whether a voter was present at the Polling Station before it was closed, it shall be decided by the Presiding Officer and his decision shall be final.

47. *Sealing of ballot boxes after poll.*—(1) As soon as practicable after the closing of the poll, the Presiding Officer shall, in the presence of any candidates or their election or polling agents, if in attendance, close the slit of the ballot box, and where the ballot box does not contain any mechanical device for closing the slit, he shall seal up the slit and also allow any polling agent present to affix his seal.

(2) The ballot box shall thereafter be sealed and secured.

(3) Where it becomes necessary to use a second ballot box by reason of the first box getting full, the first box shall be closed, sealed and secured as provided in sub-rules (1) and (2) before another ballot box is put into use.

48. *Sealing of Electronic Voting Machines after poll.*—The procedure for sealing of Electronic Voting Machines shall be such as prescribed by the State Election Commission.

49. *Account of ballot papers.*—(1) The Presiding Officer shall, at the close of the poll, prepare a ballot paper account and enclose it in a separate cover with the words "Ballot Paper Account" superscribed thereon.

(2) The Presiding Officer shall permit a polling agent who so desires to take a true copy of the entries made in the ballot paper account and shall attest it as true copy.

50. *Account of votes in case of use of Electronic Voting Machines.*—Account of votes in case of use of Electronic Voting Machines shall be such as prescribed by the State Election Commission.

51. *Sealing of other packets.*—(1) The Presiding Officer shall then make into separate Packets,—

(a) the marked copy of the list of voters ;

(b) the unused ballot papers ;

(c) the cancelled ballot papers ;

(d) the cover containing the tendered ballot papers and the list of tendered ballot papers ;

(e) the list of challenged votes ; and

(f) any other papers directed by the State Election Commission to be kept in a sealed packet.

(2) Each such packet shall be sealed with the seals of the Presiding Officer and of those polling agents present who may desire to affix their seals thereon.

52. *Transmission of ballot boxes, packets, etc. to the Returning Officer.*—(1) The Presiding Officer shall then deliver or cause to be delivered to the Returning Officer at such place as the Returning Officer may direct,—

- (a) the ballot boxes or Electronic Voting Machines ;
- (b) the ballot paper or Electronic Voting Machines account ;
- (c) the sealed packets referred to in rule 51 ; and
- (d) all other papers used at the poll.

(2) The Returning Officer shall make adequate arrangements for the safe transport of all ballot boxes, Electronic Voting Machines, packets and other papers and for their safe custody until the commencement of the counting of votes.

53. *Adjournment of poll in emergencies.*—(1) If at an election, the proceedings at any polling station for the poll are interrupted or obstructed by any riot or open violence, or if, at an election, it is not possible to take the poll at any polling station on account of any natural calamity, or any other sufficient cause, the Returning Officer or the Presiding Officer for such polling station shall announce an adjournment of the poll to a date to be fixed later, and where the poll is so adjourned by the Presiding Officer, he shall forthwith inform the Returning Officer concerned.

(2) Whenever a poll is adjourned under sub-rule (1), the Returning Officer shall, immediately report the circumstances to the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner who shall, as soon as may be, fix the day on which the poll shall recommence and fix the polling station at which and the hours during which, the poll shall be taken. The Returning Officer shall not count the votes cast at such election, until such adjourned poll shall have been completed.

(3) In every such case as aforesaid, the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner shall publish the date, place and hours of the poll fixed under sub-rule (2) in the manner laid down in rule 7 ; and the provisions of these rules governing the original poll shall *mutatis mutandis* apply to the fresh poll taken under this rule.

54. *Procedure on adjournment of poll.*—(1) If the poll at any polling station is adjourned under rule 53, the provisions of rules 47 to 52 (both inclusive) shall, as far as practicable, apply, as if the poll was closed at the hour fixed in that behalf under rule 7.

(2) When an adjourned poll is recommenced under sub-rule (2) of rule 53, the voters who have already voted at the poll so adjourned shall not be allowed to vote again.

(3) The Returning Officer shall provide the Presiding Officer of the polling station at which such adjourned poll is held, with the sealed packet containing the marked copy of the list of voters and a new ballot box.

(4) The Presiding Officer shall open the sealed packet in the presence of the polling agents present and use the marked copy of the list of voters for recording the serial numbers of the ballot papers issued to voters at the adjourned poll.

(5) The provisions of rules 30 to 52 (both inclusive) shall apply in relation to the conduct of an adjourned poll as they apply in relation to the poll before it was so adjourned.

55. *Fresh poll in case of destruction, etc., of ballot boxes or Electronic Voting Machines.*—(1) If at any election,—

(a) any ballot box or Electronic Voting Machine used at a polling station is unlawfully taken out of the custody of the Presiding Officer or the Returning Officer, or is accidentally or intentionally destroyed or lost, or is damaged or tampered with, to such an extent, that the result of the poll at that polling station cannot be ascertained, or

(b) any such error or irregularity in procedure as is likely to vitiate the poll is committed at a polling station, the Returning Officer shall forthwith report the matter to the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner.

(2) Thereupon, the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner shall, after taking all material circumstances into account, either—

(a) declare the poll at that polling station to be void, appoint a day, and fix the hours, for taking a fresh poll at that polling station and notify the day so appointed and the hours so fixed in such manner as he may deem fit, or

(b) if satisfied that the result of a fresh poll at that polling station will not, in any way, affect the result of the election or that the error or irregularity is not material, issue such directions to the Returning Officer as he may deem proper for the further conduct and completion of the election.

(3) The provisions of the Act and of any rules or orders made thereunder shall apply to every such fresh poll as they apply to the original poll.

56. *Counting of votes.*—At every election where a poll is taken, votes shall be counted by, or under the supervision and direction of, the Returning Officer, and each contesting candidate, his election agent and his counting agents shall have right to be present at the time of counting.

57. *Admission to the place fixed for counting.*—(1) The Returning Officer shall exclude from the place fixed for counting of votes all persons except—

(a) such persons as he may appoint to assist him in the counting ;

(b) persons authorised by the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner ;

(c) public servants on duty in connection with the election ; and

(d) candidates, their election agents and counting agents.

(2) No person who has been employed by or on behalf of, or has been otherwise working for, a candidate in or about the election shall be appointed under clause (a) of sub-rule (1).

(3) The Returning Officer shall decide which counting agent or agents shall watch the counting at any particular counting table or group of counting tables.

(4) Any person, who during the counting of votes misconducts himself or fails to obey the lawful directions of the Returning Officer, may be removed from the place where the votes are being counted by the Returning Officer or by any police officer on duty or by any person authorised in this behalf by the Returning Officer,

58. *Maintenance of secrecy of voting.*—The Returning Officer shall, before he commences the counting, read out the provisions of section 29 to such persons as may be present.

59. *Scrutiny and opening of Electronic Voting Machine or ballot boxes.*—The procedure for scrutiny and opening of Electronic Voting Machine or ballot boxes shall be such as prescribed by the State Election Commission.

60. *Scrutiny and rejection of electronic vote or ballot papers.*—(A) *Ballot Papers.*—(1) The ballot papers taken out of each ballot box shall be arranged in convenient bundles and scrutinised.

(2) The Returning Officer shall reject ballot paper,—

(a) if it bears any mark or writing by which the voter can be identified ; or

(b) if no vote is recorded thereon ; or

(c) if votes are given on it in favour of more than one candidate ; or

(d) if the mark indicating the vote thereon is placed in such manner as to make it doubtful to which candidate the vote has been given ; or

(e) if it is spurious ballot paper ; or

(f) if it is so damaged or mutilated that its identity as a genuine ballot paper cannot be established ; or

(g) if it bears a serial number or is of a design, different from the serial numbers or, as the case may be, design of the ballot papers authorised for use at the polling station ; or

(j) if it does not bear the mark which it should have borne under the provisions of sub-rule (3) of rule 40 :

Provided that,—

(i) where a Returning Officer is satisfied that any such defect as is mentioned in clause (g) or (h) has been caused by any mistake or failure on the part of the Presiding Officer or the Polling Officer, the ballot paper shall not be rejected merely on the ground of such defect :

(ii) a ballot paper shall not be rejected merely on the ground that the mark indicating the vote is indistinct or made more than once, if the intention that the vote shall be for a particular candidate clearly appears from the way the paper is marked.

(3) Before rejecting any ballot paper under sub-rule (2), the Returning Officer shall allow each counting agent present a reasonable opportunity to inspect the ballot paper but shall not allow him to handle it or any other ballot paper.

(4) The Returning Officer shall record on every ballot paper which he rejects the letter 'R' and the grounds of rejection in abbreviated form either in his own hand or by means of a rubber stamp.

(5) All ballot papers rejected under this rule shall be bundled together.

(B) *Electronic Voting Machine*.—The procedure for scrutiny and rejection of electronic votes shall be such as prescribed by the State Election Commission.

61. *Counting of votes*.—(A) *Ballot*.—(1) Ballot papers, which are not rejected under rule 60 shall be taken for counting.

(2) The votes recorded in favour of each candidate shall be counted with the aid of persons appointed to assist the Returning officer under clause (a) of sub-rule (1) of rule 57.

(3) Counting shall be subject to such general or special directions, if any, as may be given by the Director in this behalf :

Provided that, no cover containing tendered ballot papers shall be opened and no such paper shall be counted.

(4) After the counting of all ballot papers for the President's election contained in all the ballot boxes used in a polling station has been completed, the Returning Officer shall make the entries in a result sheet in Form VIII and announce the particulars. The valid ballot papers shall, thereafter, be bundled together and kept along with the bundle of rejected ballot papers but in a separate packet, which shall be sealed after recording thereon the following particulars, namely :—

- (a) The name of the *Nagar Panchayat* ;
- (b) The name and number of the polling station ; and
- (c) The date of counting.

(B) *Electronic Voting Machine*.—The procedure for counting of votes casted through Electronic Voting Machine shall be such as prescribed by the State Election Commission.

62. *Counting to be continuous*.—The Returning Officer shall, as far as practicable, proceed continuously with the counting of votes and shall, during any intervals when the counting has to be suspended, keep the ballot papers or Electronic Voting Machines, packets and other papers relating to the election sealed with his own seal and the seals of such candidates or election or counting agents as may desire to affix their seals and shall cause adequate precautions to be taken for their safe custody during such intervals.

63. *Recommencement of counting after fresh poll*.—(1) If a fresh poll is held under rule 55, the Returning Officer shall, after completion of that poll, recommence the counting of votes on the date and at the time and place which have been fixed by the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner in that behalf and of which notice has been previously given to the candidates and their election agents.

(2) The provisions of rules 60 and 61 shall apply, so far as may be, to such further counting.

64. *Re-count of votes.*—(1) After the completion of the counting, the Returning Officer shall record in the result sheet in 'Form VIII' the total number of votes polled by each candidate and announce the same.

(2) After such announcement has been made, a candidate or, in his absence, his election agent may, apply in writing to the Returning Officer for a re-count of all or any of the ballot papers as well as votes casted through Electronic Voting Machines, already counted stating the grounds on which he demands such re-count.

(3) On such an application being made, the Returning Officer shall decide the matter and may allow the application whole, or in part, or may reject it in *toto* if it appears to him to be frivolous or unreasonable.

(4) Every decision of the Returning Officer under sub-rule (3) shall be in writing and contain the reasons therefor.

(5) If the Returning Officer decides under sub-rule (3) to allow an application, either in whole or in part, he shall,—

- (a) count the ballot papers again in accordance with his decision ;
- (b) amend the result sheet in Form VIII to the extent necessary after such re-count ; and
- (c) announce the amendments so made by him.

(6) After the total number of votes polled by each candidate has been announced under sub-rule (1) or sub-rule (5), the Returning Officer shall complete and sign the result sheets in Form VIII and no application for a re-count shall be entertained thereafter :

Provided that, no step under this sub-rule shall be taken on the completion of the counting until the candidates and election agents present at the completion thereof have been given a reasonable opportunity to exercise the right conferred by sub-rule (2).

65. *Equality of votes.*—If, after the counting of the votes is completed, an equality of votes is found to exist between any candidates, and the addition of one vote will entitle any of those candidates to be declared elected, the Returning Officer shall forthwith decide between those candidates by lot, and proceed as if the candidate on whom the lot falls had received an additional vote.

66. *Declaration of result.*—The Returning Officer shall declare the results of the elected candidates. The candidate who has secured highest number of valid votes shall be declared elected. The Returning Officer shall then complete and certify it by the return of election in Form IX send signed copies thereof to the State Election Commission or an officer authorised by the State Election Commissioner as soon as possible.

67. *Custody of election papers.*—The Returning Officer shall retain in his custody the packets referred to in rule 51 and all other documents relating to the election.

68. *Production and Inspection of election papers.*—(1) While in the custody of the Returning Officer,—

- (a) the Electronic Voting Machine ;
- (b) the packets of unused ballot papers ;
- (c) the packets of used ballot papers whether valid, tendered or rejected ;
- (d) the packets of marked copies of the list of voters,

shall not be opened and their contents shall not be inspected by, or produced before, any person or authority, except under the order of a competent court.

(2) All other papers relating to the election shall be open to public inspection.

69. *Custody of Ballot Boxes or Electronic Voting Machines and papers relating to elections.*—All Electronic Voting Machines used at an election shall be kept in the custody of the concerned District Collector, or the Officer authorised by him.

70. *Disposal of election papers.*—(1) The packets referred to in sub-rule (1) of rule 68 shall be retained for a period of one year and shall thereafter be destroyed, subject to any direction to the contrary given by the State Election Commissioner or by a competent court.

(2) All other papers relating to the election shall be retained, until the termination of the next general election for the ward to which they relate and shall thereafter be destroyed subject to any direction to the contrary given by the State Election Commissioner or a competent court.

71. *Casual vacancies.*—Whenever a report is received by the State Election Commissioner or an officer authorised by the State Election Commissioner from the Chief Officer under sub-section (2) of section 48 of a vacancy in the office of President, the State Election Commissioner shall after verifying and satisfying himself that there is a casual vacancy, fix a date, as soon as conveniently may be, for holding by-election to fill the vacancy and the provisions of these rules shall thereupon *mutatis mutandis* apply accordingly.

72. *Expenses in connection with election.*—All expenses in relation to holding of any, election under the Act shall be payable by the *Nagar Panchayat* from the Fund.

73. Notwithstanding anything contained in these rules, the State Election Commission may issue directives independently in respect of the direct elections to the post of President of the *Nagar Panchayat* in consonance with the Act,

The Maharashtra Nagar Panchayat, (Direct Elections to the post of President), Rules, 2017

FORM I

(See rules 7 and 9)

Office of the (Officer authorised by the State Election Commissioner) .....

Order

No. ....In exercise of the powers conferred by rules 7 and 9 of the Maharashtra *Nagar Panchayats* (Direct Elections to the post of President) Rules, 2017,

I ..... Officer authorised by the State Election Commissioner of ..... hereby appoint in relation to the direct election to the President of ..... *Nagar Panchayat* specified in column (1) of the Schedule hereto—

- (a) the officers whose names are specified in columns (3) (against the *Nagar Panchayat* specified in column (1) hereinafter referred to as "against the *Nagar Panchayat*"), to be the Returning Officer and the Assistant Returning Officer ;
- (b) the date and time specified in column (5) (against the *Nagar Panchayat*) thereof, to be the last date and time for making nominations ;
- (c) the place specified in column (6) (against the *Nagar Panchayat*) to be the place for making nominations ;
- (d) the date and time specified in column (7) (against the *Nagar Panchayat*) to be the date and time for the scrutiny of nominations ;
- (e) the place specified in column (8) (against the *Nagar Panchayat*) to be the place for making scrutiny and withdrawal of nominations ;
- (f) the date specified in column (9) (against the *Nagar Panchayat*) to be the date for the publication of the list of validly nominated candidates ;
- (g) the date specified in column (10) (against the *Nagar Panchayat*) to be the last date for withdrawal of candidatures ;
- (h) the date specified in column (11) (against the *Nagar Panchayat*) to be the date for the publication of the list of contesting candidates ;
- (i) the date or dates and time specified in column (12) (against the *Nagar Panchayat*) to be the date or dates on which and the time during which the poll shall be taken ;
- (j) the date and time specified in column (13) (against the *Nagar Panchayat*) to be the date and time for counting of votes ;
- (k) the place specified in column (14) (against the *Nagar Panchayat*) to be the place for counting of votes.

ANNEXURE-I

Schedule

Name of Nagar Panchayat	Name of Returning Officer	Name of Assistant Returning Officer	Date on which issuing and receiving of nomination will begin	Last date and time for making nominations	Place for making nominations	Date and time for scrutiny of nominations	Place for making scrutiny	Date of publication of list of validly nominated candidates	Last date for withdrawal of nominated candidates	Date of publication of list of contesting candidates	Date or dates on which and time during which poll shall be taken	Date and time for counting of votes	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)	(13)	(14)

Note.—For the last date for making appeals against any decision of the Returning Officer, accepting or rejecting nomination paper and the Appellate Authority, please see rule 19 of the Maharashtra *Nagar Panchayats* (Direct Elections to the post of President) Rules, 2017.

Date :

Place

State Election Commissioner or an Officer
authorised by the State Election Commissioner
of.....

FORM II

[See rule 17 (8)]

List of validly nominated Candidates

Direct Election to the post of President for ..... *Nagar Panchayat.*
(Name)

Serial No.	Name of Candidate	Address of Candidate
1.		
2.		
3.		
4.		
etc.		

Place :

Date :

Returning Officer.

FORM III

[See rule 19(3)(a)]

Intimation of Hearing Appeals Against Decisions Accepting or
Rejecting Nomination Papers

I hereby publish the notices received by me under sub-rule (2) of rule 19 of the Maharashtra Nagar Panchayats (Direct Elections to the Post of President) Rules, 2017 and give intimation that the hearing of the appeals, in respect of which notices have been received shall commence before the District Judge on the third day after the date of publication of this notice, that is, on the ..... day of ..... 20.....

A copy of the petition of appeal is available with the Returning Officer and may be collected by the respondent (or respondents) from the office of the Returning officer.

Place :

Date :

.....

Returning Officer.

Copy forwarded with compliments to the District Judge ..... with a copy of each of the notices received and the list of validly nominated candidates.

FORM IV

[See rule 22(1)]

Appointment of Election Agent

Direct Election to the post of President for ..... *Nagar Panchayat*

To,

The Returning officer,
..... Area.I.....of .....a candidate at the above election do hereby appoint of
.....as my election agent from this day at above election.

Place :

Date :

Signature of Candidate.

I accept the above appointment.

Place :

Date :

Signature of Election Agent.

FORM V

(See rule 38)

List of Challenged Votes

Direct Election to the post of President for ..... *Nagar Panchayat*

Polling Station.....

No. of Polling Station, if any.....

Serial Number of entry	Name of voter	Serial number in list of voters	Signature of thumb impression of the voter and his address	Name of identifier, if any	Name of person challenging	Name of person challenging	Amount of deposit made	Order of Presiding Officer in each case	Signature of Challenger acknowledging receipt of deposit when deposit returned
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	

Date :

Signature of Presiding Officer.

FORM VI

[See rule 43 (2)]

List of Blind and Infirm Voters

Direct Election to the post of President for ..... *Nagar Panchayat*

Polling Station.....

Part No. Serial No. of voter	Full Name of voter	Full Name of companion	Address of companion	Signature of companion or his thumb impression
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)

Date :

Signature of Presiding Officer.

FORM VII

(See rule 45)

Tendered Votes List

Direct Election to the post of President for ..... *Nagar Panchayat*

Polling Station.....

No. of Polling Station, if any.....

Serial Number of the entry	Name of voter	Serial number of the voter in the list of voters	Address of voter	Serial Number of tendered ballot papers	Serial Number of ballot paper issued to the person who has already voted	Signature of or thumb impression of the person tendering vote
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)

Date :

Signature of Presiding Officer

FORM VIII

(See rule 61 and 64)

Result Sheet

Direct Election to the post of President for ..... *Nagar Panchayat*

Polling Station		Number of valid votes cast in favour of			Number of			Number of	
Serial Number	Name	A	B	C etc.	Valid Votes	Rejected votes	Total votes	Tendered for polling station	Remarks

Total Number of votes recorded at Polling Stations :

Date :

Place :

Returning Officer

FORM IX

(See rule 66)

Return of Election

Direct Election to the post of President for ..... *Nagar Panchayat*

Serial Number (1)	Name of Candidate (2)	Number of valid votes given for the candidate (3)
1.		
2.		
3.		
4.		
Etc.		

Total Number of valid votes .....

Total Number of invalid votes.....

Total Number of tendered votes.....

I declare that—

Name.....

Address.....

has been duly elected.

Place :

Signature of Returning Officer.

Dated the .....day of .....

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

S. S. GOKHALE,
Deputy Secretary to Government